

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2016 METŲ VASARIO MĖNESIO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir pilnus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS	3
ATPK 26 straipsnio, 210 straipsnio 1 dalies taikymas	3
<i>Dėl transporto priemonės, nuosavybės teise priklausančios kitam asmeniui (ne pažeidėjui), konfiskavimo ....</i>	<i>3</i>
ATPK 50 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl būtinybės nurodyti būdą, kuriuo padaromas smulkusis svetimo turto pagrobimas .....</i>	<i>4</i>
ATPK 50⁵ straipsnio, 262 straipsnio 2 dalies, 291 straipsnio, 302² straipsnio taikymas	5
<i>Dėl pareiškėjo teisės pateikti skundą.....</i>	<i>5</i>
ATPK 173⁵ straipsnio 4 dalies ir 256 straipsnio 2 dalies taikymas	5
<i>Dėl draudimo naudotis viešai neatskleista informacija ir asmenų privatus susirašinėjimo per „Skype“ programą kaip įrodymo .....</i>	<i>5</i>
ATPK 260¹ straipsnio taikymas	7
<i>Dėl administracinio nurodymo įvykdymo teisinių padarinių ir administracinių teisės pažeidimų pakartotinumo .....</i>	<i>7</i>
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	8
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	8
BK 93 straipsnio taikymas.....	8
<i>Dėl visų būtinų nepilnamečio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų nustatymo.....</i>	<i>8</i>
BK 99 straipsnio taikymas.....	8
<i>Dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 99 straipsnį ir šio BK straipsnio grįžtamosios galios .....</i>	<i>8</i>
BK 245 straipsnio taikymas.....	10
<i>Dėl BK 245 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyko .....</i>	<i>10</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	12
BPK 1, 2, 20 straipsnių taikymas	12
<i>Dėl operatyvinių veiksmų ir priemonių (kriminalinės žvalgybos) teisėtumo ir šių veiksmų atlikimo trukmės. 12</i>	<i>12</i>
III. CIVILINĖS BYLOS	13
Šeimos teisė	13
<i>Dėl (ne)privalomumo nustatyti bendravimo su vaiku tvarką su vienu iš tėvų, su kuriuo vaikas negyvens, kai sprendžiamas tėvų santuokos nutraukimo klausimas.....</i>	<i>13</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių santuokoje įgyto turto padalijimą ir bendravimo su vaiku tvarkos nustatymą, aiškinimo ir taikymo .....</i>	<i>14</i>
<i>Dėl prievolės pagal laidavimo sutartį pobūdžio .....</i>	<i>15</i>
<i>Dėl Civilinio kodekso 3.194 straipsnio 3 dalies nuostatų aiškinimo ir taikymo .....</i>	<i>15</i>
<i>Dėl tėvystės, pripažintos pareiškimu, nuginkijimo .....</i>	<i>16</i>
Paveldėjimo teisė	16
<i>Dėl palikėją pergyvenusio sutuoktinio paveldėjimo teisės praradimo .....</i>	<i>16</i>
Sutarčių teisė	17
<i>Dėl reikalavimo perleidimo faktoringo sutartimi ypatumų .....</i>	<i>17</i>
<i>Dėl teisės normų, atribojančių komercinio atstovavimo teisinius santykius, aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>17</i>
<i>Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių jūrinio vežėjo ir jo agento civilinės atsakomybės sąlygas, aiškinimo ir taikymo bei Hagos-Visbiu taisyklėse nustatyto ieškinio senaties termino taikymo .....</i>	<i>19</i>
Deliktų teisė	20
<i>Dėl komercinių paslapčių sampratos, komercinių paslapčių ir konfidencialios informacijos atribojimo, atsakomybės taikymo už komercinės paslapties pavišimą, įgijimą ir jos panaudojimą, buvusio darbuotojo atsakomybės santykio su jo naujojo darbdavio teisine atsakomybe.....</i>	<i>20</i>
Viešieji pirkimai	22
<i>Dėl Viešųjų pirkimų įstatymo 32 straipsnio 5 dalies aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>22</i>
<i>Dėl perkančiosios organizacijos pareigos sumokėti tiekėjui skolą pagal teismų pripažintus neteisėtus viešojo paslaugų pirkimo sutarties pakeitimus .....</i>	<i>23</i>
<i>Dėl tiekėjo pateiktos informacijos pripažinimo melaginga, jo galimybės pakeisti „išorinį“ specialistą (kvazisubrangovą) po pasiūlymo pateikimo bei tiekėjo pasiūlymo atmetimo pagrindų.....</i>	<i>23</i>
Civilinio proceso teisė	24
<i>Dėl civilinės bylos pagal ieškinį dėl piniginės prievolės įvykdymo teisingumo .....</i>	<i>24</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių termino pateikti sutikimą perimti iš varžytynių neparduotą turtą pratęsimą, aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>25</i>
Draudimo teisė	26

<i>Dėl draudiko pareigos įrodyti aplinkybes, atleidžiančias jį nuo draudimo išmokos mokėjimo ar suteikiančias teisę sumažinti draudimo išmoką.....</i>	<i>26</i>
<i>Dėl socialinio draudimo įstaigos, išmokejusios socialinio draudimo išmokas sveikatos sužalojimo atveju, regreso teisės į draudikų biurą.....</i>	<i>27</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių nukentėjusio eismo įvykyje asmens pretenziją dėl padarytos žalos, termino pareikšti pretenziją atsakingam draudikui skaičiavimą ir praleidimo pasekmes, ieškinio senaties terminą nukentėjusiam eismo įvykyje asmeniui kreiptis į teismą ir šio termino pradžios nustatymą, eismo įvykio kaltininko atsakomybę nukentėjusio asmens draudikui, reiškiančiam subrogacinį reikalavimą, aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>27</i>
Statybų teisė.....	29
<i>Dėl galimybės įrengti automobilių aikštelę žemės sklype, kuriame nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos (elektros tinklų apsaugos zonoje).....</i>	<i>29</i>
Intelektinės nuosavybės teisė.....	29
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių autorių išimtinės turtinės teisės viešai rodyti kūrinį perdavimą ir atlyginimą už kūrinių viešą rodymą, aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>29</i>

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 26 straipsnio, 210 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl transporto priemonės, nuosavybės teise priklausančios kitam asmeniui (ne pažeidėjui), konfiskavimo

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje tiesėjų kolegija pažymėjo, kad pagal nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojusio ATPK 26 straipsnio (2015 m. lapkričio 19 d. redakcija) 1 dalį dėl administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankio arba tiesioginio objekto konfiskavimo yra numatyta papildomų sąlygų, ribojančių kitam asmeniui (ne pažeidėjui) priklausančių daiktų ir pajamų konfiskavimą. Šios sąlygos laikytinos palankesnėmis pažeidėjui ir konfiskuotino daikto savininkui, nes švelnina administracinio teisės pažeidimo baudžiamumą, susiaurina ATPK 210 straipsnio 1 dalyje numatyto pažeidimo padarymo įrankio arba tiesioginio objekto paėmimo valstybės nuosavybės galimybes. Kasacinis teismas išaiškino, kad šiuo metu konfiskuoti gali būti tik daiktas ir pajamos, kurie yra pažeidėjo nuosavybė, išskyrus ATPK 26 straipsnio 2 dalyje numatytus atvejus. ATPK 26 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad administracinio teisės pažeidimo byloje gali būti konfiskuoti nuosavybės teise kitam asmeniui priklausančios daiktai ir pajamos, jeigu: 1) perleisdamas daiktą pažeidėjui ar kitiems asmenims, šis asmuo žinojo, kad šis daiktas bus naudojamas administraciniam teisės pažeidimui daryti; 2) daiktas ar pajamos jam buvo perleisti sudarius apsimestinį sandorį; 3) daiktas ar pajamos jam buvo perleisti kaip pažeidėjo šeimos nariui ar artimajam giminaičiui; 4) daiktas ar pajamos jam buvo perleisti kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajų, įnašų ir pan.), yra pažeidėjas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai; 5) įgydamas šį daiktą ar pajamas, jis arba juridinio asmens vadovaujamas pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, priimti sprendimus juridinio asmens vardu ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis daiktas yra administracinio teisės pažeidimo įrankis, tiesioginis objektas arba pajamos, gautos dėl administracinio teisės pažeidimo padarymo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojusio ATPK 26 straipsnio nuostatos, nors ir negaliojusios teisės pažeidimo padarymo metu, yra švelninančios administracinę atsakomybę, todėl turi atgalinio veikimo galią ir taikytinos nagrinėjamoje byloje. Kasacinis teismas nurodė, kad byloje nustatyta, jog transporto priemonėje po priekiniu skydu ir po miegamojo gultais buvo gabenamos cigaretės. Vadinasi, teismo konfiskuotas įmonės vardu įregistruotas automobilis MAN buvo ATPK 210 straipsnio 1 dalyje numatyto administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis (gabenimo priemonė). Taigi, tai atitinka ATPK 26 straipsnio 1 dalyje numatytą reikalavimą, jog konfiskuojamas gali būti daiktas, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis.

Kita vertus, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad transporto priemonė MAN yra pažeidėjo A. S. darbdavio, t. y. įmonės, nuosavybė, o byloje nėra duomenų apie tai, kad transporto priemonės savininkas žinotų apie vairuotojo daromą kontrabandą ar kitaip būtų susijęs su neteisėtu cigarečių gabenimu. Transporto priemonė pervežimus atliekančios įmonės samdomam vairuotojui A. S. patikėta tik darbinėms funkcijoms vykdyti – kroviniams pervežti. Byloje nenustatyta jokių aplinkybių, kad transporto priemonės savininkas, patikėdamas A. S. transporto priemonę darbiniais tikslais, elgėsi nerūpestingai. Transporto priemonė nebuvo specialiai pritaikyta kontrabandai daryti, automobilio konstrukcija specialiai tam perdaryta nebuvo, cigaretės gabentos po automobilio priekiniu skydu, vairuotojui skirtais gultais. Dėl to teisėjų kolegija sprendė, kad ir automobilio savininkui – pažeidėjo darbdaviui – nebuvo objektyvių galimybių pastebėti aplinkybes, leidžiančias pagrįstai įtarti jo darbuotojui turint teisei priešingų ketinimų – gabenti kontrabanda cigaretes.

Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje nėra ATPK 26 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytos sąlygos, būtinos ne pažeidėjui priklausančios transporto priemonės konfiskavimo taikymui. Dėl to teisėjų kolegija pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir panaikino krovinio automobilio MAN konfiskavimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 9 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-4-489/2016

ATPK 50 straipsnio taikymas

Dėl būtinybės nurodyti būdą, kuriuo padaromas smulkusis svetimo turto pagrobimas

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo nesutiko su jo nubaudimu pagal ATPK 50 straipsnį už smulkųjų svetimo turto pagrobimą vagystės, sukčiavimo, pasisavinimo arba iššvaistymo būdu, kai nėra Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 182, 183, 184 straipsniuose numatytų sunkinančių aplinkybių. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios teisės normos turinys įpareigoja administracinio teisės pažeidimo protokolą surašantį pareigūną ir administracinio teisės pažeidimo bylą nagrinėjantį teismą administracinio teisės pažeidimo protokole ir nutarime administracinio teisės pažeidimo byloje nurodyti, kokių iš nurodytų būdų buvo padarytas smulkusis svetimo turto pagrobimas (ATPK 260 straipsnio 1 dalis, 286 straipsnio 2 dalis). Teisėjų kolegijos nuomone, nagrinėjamoje byloje šių reikalavimų, surašant protokolą ir priimant apylinkės teismo nutarimą bei apeliacinės instancijos teismo nutartį, nebuvo laikytasi, nes šiuose dokumentuose nurodyta tik tai, jog P. K. užsisakė 0,76 Eur vertės sulčių ir už jas nesumokėjo, taip padarydamas ATPK 50 straipsnyje numatytą pažeidimą. Teisėjų kolegija išaiškino, kad viešojo maitinimo įstaigoje kaip svetimo turto pagrobimas sukčiavimo būdu galėtų būti vertinamas toks atvejis, kai klientas neapmoka sąskaitos, kaip pretekstą pareikšdamas nepagrįstas pretenzijas dėl patiekalų kokybės. Tokiu atveju apgaulė pasireiškia tuo, kad užsisakydamas patiekalus klientas kartu įsipareigoja už juos sumokėti, bet neketina to daryti arba neturi pinigų ir taip suklaidina aptarnaujantį personalą. Tuo tarpu nagrinėjamoje byloje tokios aplinkybės nenustatytos – pareiškėjas P. K. reiškė pretenzijas dėl, jo manymu, nekokybiškai išplautų stiklinių sukkelto blogo sulčių kvapo, tų pretenzijų pagrįstumas nepaneigtas; pareiškėjas atsisakė apmokėti atskirą 0,76 Eur sąskaitą už sultis, sumokėdamas akivaizdžiai didesnę sumą už užsisakytą patiekalą ir nugertą sulčių stiklinę. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad smulkusis svetimo turto pagrobimas yra tyčinis administracinis teisės pažeidimas, o šioje administracinio teisės pažeidimo byloje nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai nenustatė, kad atsisakymas apmokėti 0,76 Eur sąskaitą buvo patraukto administracinėn atsakomybėn asmens tyčios padaryti smulkųjų svetimo turto pagrobimą išraiška. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai padarė esminį materialiosios teisės pažeidimą, kuris turėjo įtakos neteisėto nutarimo bei nutarties priėmimui, ir teismų sprendimus panaikino, o bylą P.K. nutraukė nesant jo administracinio teisės pažeidimo sudėties (ATPK 250 straipsnio 1 punktas).

ATPK 50⁵ straipsnio, 262 straipsnio 2 dalies, 291 straipsnio, 302² straipsnio taikymas

Dėl pareiškėjo teisės pateikti skundą

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje pareiškėjas V. S. nesutiko su apeliacinės instancijos teismo atsisakymu priimti jo skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarimo dalies, kuria netenkintas pareiškėjo V. S. prašymas priteisti jam proceso išlaidas iš šiuo nutarimu administracinėn atsakomybėn pagal ATPK 50⁵ straipsnio 2 dalį patraukto A. M.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal ATPK 302² straipsnį apylinkių teismų nutarimus ir nutartis, priimtus nagrinėjant ATPK 224 straipsnyje nurodytas administracinių teisės pažeidimų bylas ir pagal skundus dėl organų (pareigūnų) nutarimų administracinių teisės pažeidimų bylose, ATPK 291 straipsnyje nurodyti asmenys gali apskųsti apeliacine tvarka apygardos teismui. ATPK 291 straipsnyje nustatyta, kad ATPK 216 straipsnio 1, 2, 5 punktuose nurodytų organų (pareigūnų) nutarimus administracinių teisės pažeidimų bylose apylinkės teismui gali apskųsti asmuo, dėl kurio atitinkamas nutarimas priimtas, institucija, kurios pareigūnas surašė administracinio teisės pažeidimo protokolą, taip pat nukentėjusysis (ar jo atstovai). Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas nebuvo pripažintas nukentėjusiuoju, taip pat šioje byloje buvo nubaustas ne jis – jis buvo pareiškėjas, dėl kurio pareiškimo buvo pradėtas administracinio teisės pažeidimo bylos procesas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ATPK 262 straipsnio 2 dalyje, be kita ko, nurodyta, kad administracinio teisės pažeidimo byla dėl ATPK 50⁵, 50⁶, 172²³ straipsniuose nurodytų pažeidimų pradedama atitinkamai akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės akcininko, stebėtojų tarybos nario ar valdybos nario, žemės ūkio bendrovės, kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario, taip pat šių įmonių kreditoriaus pareiškimu, kuriame turi būti išvardyti asmenys, traukiami administracinėn atsakomybėn už šiuose straipsniuose numatytus pažeidimus. Taigi administracinio teisės pažeidimo byla dėl ATPK 50⁵ straipsnyje nurodyto pažeidimo (akcininko teisių pažeidimo) gali būti pradedama akcininko pareiškimu. Teisėjų kolegija sprendė, kad nors nagrinėjamoje byloje pareiškėjas nepripažintas nukentėjusiuoju, dėl A. M. neteisėtos veikos jo, kaip bendrovės akcininko, teisės buvo pažeistos, todėl jis turėjo teisę kreiptis dėl administracinio teisės pažeidimo bylos pradėjimo. Kasacinis teismas išaiškino, kad jei asmuo yra pareiškėjas byloje, jis turi teisę skųsti teismų priimtus nutarimus dėl pareiškimo nagrinėjimo, jo rezultatų ar atsisakymo jį nagrinėti ir tam nebūtina turėti oficialų nukentėjusiojo statusą byloje. Tokia teisė išplaukia ir iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, kuri nustato, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad analogiškai šis klausimas sprendžiamas ir baudžiamajame procese. Dėl to teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos
2016 m. vasario 9 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-15-696/2016*

ATPK 173⁵ straipsnio 4 dalies ir 256 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl draudimo naudotis viešai neatskleista informacija ir asmenų privataus susirašinėjimo per „Skype“ programą kaip įrodymo

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo M. G. buvo nubaustas pagal ATPK 173⁵ straipsnio 4 dalį už tai, kad, pažeisdamas Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo (toliau – FPRĮ) 62 straipsnio 1–3 dalių

nuostatas dėl draudimo naudotis viešai neatskleista informacija, neteisėtai pasinaudojo viešai neatskleista informacija apie būsimą AB „Agrowill Group“ susijungimą su UAB „Baltic Champs“.

Teisėjų kolegija, išanalizavusi FPRĮ 62 straipsnio nuostatas, išaiškino, kad viešai neatskleistą informaciją turintiems asmenims draudžiama naudotis šia informacija savo asmeniniais tikslais, t. y. savo ar trečiojo asmens sąskaita bandyti sudaryti ar sudaryti sandorius remiantis šia informacija, perduoti ją kitiems asmenims arba skatinti ar siūlyti kitam asmeniui sudaryti sandorį dėl finansinių priemonių, su kuriomis viešai neatskleista informacija yra susijusi. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pasinaudojimas viešai neatskleista informacija suprantamas kaip ekonominio elgesio forma, kai viešai neatskleistą informaciją žinantys asmenys, patys sudarydami sandorius arba atskleidžiami konfidencialią informaciją tretiesiems asmenims, siekia gauti naudos iš jiems žinomos viešai neatskleistos informacijos. Ta nauda gali būti pelnas iš akcijų kainų pokyčių arba galimybė išvengti nuostolių. Taigi sprendžiant klausimą dėl pasinaudojimo viešai neatskleista informacija, teisėjų kolegijos nuomone, turi būti įvertinta tai, ar investuotojai turi realią galimybę atsižvelgti į šią informaciją priimdami investicinius sprendimus. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pasinaudojant viešai neatskleista informacija iš esmės galimi trys investiciniai sprendimai: įsigyti finansinių priemonių, jas perleisti ar jų neperleisti.

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas, remdamasis byloje nustatytais faktinėmis aplinkybėmis, padarė išvadą, kad M. G., žinodamas iš finansų maklerių įmonės darbuotojos K. B. per „Skype“ gautą viešai neatskleistą informaciją apie finansinių sunkumų turinčios AB „Agrowill Group“ ir pelningai veikiančios UAB „Baltic Champs“ susijungimą, akcijų kainos kilimą, galėjo pagrįstai tikėtis, kad ateityje AB „Agrowill Group“ akcijų kaina kils, ir turėjo galimybę investicinius sprendimus priimti remdamasis jam žinoma reikšminga viešai neatskleista informacija. Dėl to teisėjų kolegija nurodė, kad teismai motyvuotai konstatavo, jog M. G. viešai neatskleistą informaciją apie minėtų bendrovių derybas bei jų susijungimą atskleidė investuotojų forume ir, pasinaudodamas viešai neatskleista informacija, priėmė sau finansiškai naudingą sprendimą toliau išlaikyti turimas AB „Agrowill Group“ akcijas ir vėliau, susijungus AB „Agrowill Group“ ir UAB „Baltic Champs“, jas pardavęs, uždirbo 7360 Eur. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad M. G. apie teisės aktuose nustatytus draudimus naudotis viešai neatskleista informacija buvo žinoma atsižvelgiant į anksčiau jo turėtą maklerio statusą, taip pat į tai, kad jis jau buvo trauktas administracinėn atsakomybėn už draudimo naudotis viešai neatskleista informacija pažeidimą.

Be to, teisėjų kolegija, nesutikdama su M. G. teiginiais apie tai, kad nebuvo teisėto pagrindo rinkti, kausti, tikrinti ar kitaip fiksuoti su jo privačiu gyvenimu susijusios informacijos, todėl teismai negalėjo pripažinti Lietuvos banko neteisėtai gauto M. G. ir K. B. susirašinėjimo per „Skype“ leistinu įrodymu ir juo grįsti savo sprendimus (ATPK 256 straipsnio 2 dalies pažeidimas), pažymėjo, kad, vadovaujantis ATPK 256 straipsnio 1–3 dalies nuostatomis, įrodymai turi būti gauti iš įstatymo nurodytų šaltinių ir nustatytais įrodinėjimo priemonėmis. Pagal FPRĮ priežiūros institucija turi teisę organizuoti ir atlikti patikrinimus, kad nustatytų, ar laikomasi šio įstatymo, jo pagrindu priimtų teisės aktų ir Reglamento (ES) Nr. 648/2012 reikalavimų. Atlikdami patikrinimą, priežiūros institucijos tarnautojai, be kita ko, turi teisę įeiti į kitų juridinių asmenų, susijusių su galimais pažeidimais, taip pat juridinių asmenų, kurių darbuotojai susiję su galimais pažeidimais, patalpas ir atlikti patikrinimą, peržiūrėti tyrimui reikalingus juridinio asmens dokumentus, gauti jų kopijas ir išrašus, susipažinti su juridinio asmens darbuotojų užrašais, kopijuoti juos bei kompiuteriuose ir bet kokiose laikmenose esančią informaciją. Priežiūros institucijai priėmus sprendimą dėl nurodytų veiksmų atlikimo, priežiūros institucijos įgaliotas tarnautojas pateikia Vilniaus apygardos administraciniam teismui prašymą dėl teismo leidimo atlikti šiuos veiksmus. Teismas, išnagrinėjęs tokį prašymą, priima motyvuotą nutartį jį patenkinti arba atmesti. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Piktnaudžiavimo rinka direktyvoje 2003/6/EB, be kita ko, taip pat numatyta kompetentingų institucijų teisė turėti galimybę gauti bet kokios formos

dokumentą ar jo kopiją, vykdyti patikrinimus vietoje, reikalauti įrašų apie esamų telefonų bei esamų duomenų šrautus.

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje teisėjų kolegija nustatė, kad Lietuvos banko, kaip institucijos vykdančios finansų rinkos priežiūrą, darbuotojai, vadovaudamiesi Lietuvos banko valdybos pirmininko įsakymu, atliko tyrimą dėl su AB „Agrowill Group“ susijusių veiksmų tam, kad būtų įvertinta, ar nebuvo pažeistas FPRĮ nustatytas draudimas naudotis viešai neatskleista informacija; siekdamas visapusiškai atlikti šį tyrimą, Lietuvos bankas, vadovaudamasis FPRĮ, kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisumą dėl leidimo įeiti ir atlikti patikrinimą UAB „Čeli“ bei M. G. darbo vietoje; Vilniaus apygardos administracinis teismas nutartimi šį Lietuvos banko prašymą patenkino ir leido atlikti jo prašomus FPRĮ nurodytus veiksmus; Lietuvos banko darbuotojai, tikrindami M. G. darbo vietą, padarė ir jo darbo vietoje esančio asmeninio kompiuterio informacijos, tarp jų ir susirašinėjimo per „Skype“ programą, kopijas. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos banko darbuotojams atliekant patikrinimą M. G. darbo vietoje, M. G. pasirašė duomenų paėmimo protokolą, taip sutikdamas pateikti duomenis.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamoje administracinio teisės pažeidimo byloje ATPK 256 straipsnio 2 dalies nuostatos nebuvo pažeistos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 23 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-11-746/2016

ATPK 260¹ straipsnio taikymas

Dėl administracinio nurodymo įvykdymo teisinių padarinių ir administracinių teisės pažeidimų pakartotinumų

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje pareiškėjas ginčijo žemesnės instancijos teismų poziciją, kad asmuo, įvykdęs administracinį nurodymą, nėra laikomas padariusiu teisės pažeidimą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad teismų praktikoje nuosekliai laikomasi nuostatos, jog administracinio nurodymo surašymas ir įvykdymas neužtraukia asmeniui administracinio baustumo. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad ši teismų praktikoje susiformavusi nuostata nėra vienareikšmė. Nei ATPK 36 straipsnyje, nei ATPK 260¹ straipsnyje nėra tiesioginės nuorodos į tai, kad administracinio nurodymo surašymas ir įvykdymas neužtraukia asmeniui administracinio baustumo. Apie tai neužsimenama ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro, teikusio administracinio nurodymo institutą įtvirtinančių įstatymų projektą, aiškinamajame rašte. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamu klausimu įstatymo leidėjo pozicija konkrečiai išreikšta naujajame Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse, kurio 40 straipsnyje tiesiogiai nurodyta, kad administracinis nusižengimas laikomas padarytu pakartotinai ir tais atvejais, kai jis padarytas per metus nuo administracinio nurodymo įvykdymo dienos. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad teismų taikoma nuostata, jog administracinio nurodymo surašymas ir įvykdymas neužtraukia pažeidėjui administracinio baustumo, neatitinka įstatymo leidėjo pozicijos šiuo klausimu. Kita vertus, kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje teismų sprendimai netaikyti pakartotinumų požymio pagrįsti ilgalaike teismų praktika, todėl savaime nelaikytini klaidingais. Iki naujojo Administracinių nusižengimų kodekso įsigaliojimo (2016 m. balandžio 1 d.) ir naujos administracinių nusižengimų pakartotinumų instituto taikymo praktikos pradžios lieka vos keli mėnesiai, todėl, teisėjų kolegijos nuomone, keisti teismų praktikos šiame etape nėra prasmės. Be to, teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje klausimas dėl to, pagal kurią ATPK 178 straipsnio dalį – 5 ar 6 – reikėjo kvalifikuoti S. D. padarytą pažeidimą, esminės įtakos jos atsakomybės griežtumui neturi.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 2 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-1-788/2016

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 93 straipsnio taikymas

Dėl visų būtinų nepilnamečio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų nustatymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje prokuroras teigė, kad teismai, nenustatę vieno iš būtinų BK 93 straipsnio taikymui pagrindų, t. y. kad asmuo turi būti pirmą kartą padaręs nusikalstamą veiką, nepagrįstai atleido E. G. nuo baudžiamosios atsakomybės.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal BK 93 straipsnį teismas gali atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, nutraukti jam baudžiamąją bylą ir taikyti auklėjamojo poveikio priemones, esant visoms šiame įstatyme numatytoms būtinoms sąlygoms ir bent vienai alternatyviai sąlygai. Būtinoms sąlygoms yra trys: 1) toks asmuo turi būti padaręs nusikalstamą veiką dar nesulaukęs aštuoniolikos metų amžiaus; 2) turi būti padaręs baudžiamąjį nusižengimą ar neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą; 3) turi būti padaręs nusikalstamą veiką pirmą kartą. Alternatyvios sąlygos yra šios: kaltininkas nukentėjusio asmens atsiprašė ir visiškai ar iš dalies savo darbu ar pinigais atlygino arba pašalino padarytą turtinę žalą arba pripažintas ribotai pakaltinamu, arba pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką arba yra kitų pagrindų manyti, kad nepilnametis laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų. Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 93 straipsnio taikymas yra teismo diskrecijos teisė, tačiau tam, kad būtų galima spręsti dėl teismo diskrecijos teisės realizavimo, byloje nustatyta faktinė situacija turi būti tokia, kad egzistuotų visos formalios BK 93 straipsnyje nustatytos sąlygos.

Nagrinėjamoje byloje žemesnės instancijos teismai pripažino, kad E. G. padarytos nusikalstamos veikos nesudaro idealios nusikalstamų veikų sutapties, todėl BK 93 straipsnio prasme negalima teigti, kad yra viena iš būtinų nepilnamečio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų, tačiau, nepaisydami to, pasisakė dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės alternatyvių sąlygų egzistavimo ir E. G. atleido nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 93 straipsnį, savo sprendimus grįsdami baudžiamosios teisės ir proceso principais. Teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai, nusprendę vadovaujantis BK 54 straipsnio 3 dalimi pritaikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės nesant vieno iš būtinų BK 93 straipsnio taikymui pagrindų, taip pat netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą.

Dėl to teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nesant bent vieno iš privalomų BK 93 straipsnio taikymo pagrindų – šiuo atveju nustačius, kad asmuo negali būti laikomas pirmą kartą padariusiu nusikalstamą veiką, nėra teisinio pagrindo svarstyti alternatyvių sąlygų buvimo ir nustačius jas taikyti BK 93 straipsnį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-976/2016

BK 99 straipsnio taikymas

Dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 99 straipsnį ir šio BK straipsnio grįžtamąsios galios

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorė teigė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, išteisindami M. M. dėl BK 99 straipsnyje nurodyto nusikaltimo padarymo, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vienas specialių ši nusikaltimą apibūdinančių ir leidžiančių jį atriboti nuo panašių nusikalstamų veikų požymių yra tai, kad nukentėjusiaisiais nuo šio nusikaltimo laikomi žmonės, priklausantys bet kuriai nacionalinei, etninei, rasinei, religinei, socialinei ar politinei grupei. Būtent objektyviai genocidas pasireiškia organizavimu, vadovavimu ar dalyvavimu padarant

vieną ar kelias alternatyvias veikas, nukreiptas į visišką ar dalinį žmonių, priklausančių bet kuriai iš nurodytų grupių, sunaikinimą. Šios veikos įvardytos BK 99 straipsnyje – tai dalyvavimas žudant, kankinant, žalojant žmones, priklausančius nurodytoms grupėms, trikdančią jų protinį vystymąsi, deportuojant, kitaip sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį, ribojant toms grupėms priklausančių žmonių gimstamumą ar prievarta perduodant jų vaikus kitoms grupėms, taip pat tokių veikų organizavimas ar vadovavimas joms.

Kasacinis teismas išaiškino, kad subjektyviai genocidas padaromas tik esant tiesioginei tyčiai. Kartu teisėjų kolegija pabrėžė, kad būtinas genocido subjektyvusis požymis yra specialus tikslas. Vien tai, kad kaltininkas organizuoja, vadovauja ar dalyvauja naikinant žmones, priklausančius BK 99 straipsnyje nurodytoms grupėms, savaime nereiškia, kad jo veika pagal BK 99 straipsnį laikytina genocidu. Tokia jo veika gali būti kvalifikuojama ir pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, nustatančius atsakomybę už nužudymą, teroro aktą. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad minėtos veikos, susijusios su žmonių, priklausančių BK 99 straipsnyje nurodytoms grupėms, naikinimu, pripažįstamos genocidu, jeigu tai daroma siekiant fiziškai sunaikinti visus ar dalį žmonių, priklausančių šioms grupėms. Būtent šie subjektyvieji genocido požymiai yra itin reikšmingi sprendžiant, ar kaltininko veika pagal BK 99 straipsnį laikytina genocidu, ir taip ši nusikaltimą atribojant nuo kitų panašių nusikalstamų veikų. Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad genocidas gali būti padaromas ne tik vienu metu naikinant tam tikroms BK 99 straipsnyje nurodytoms grupėms priklausančius asmenis. Tokius veiksmus, kuriais siekiama fiziškai sunaikinti visus ar dalį žmonių, priklausančių bet kuriai nacionalinei, etninei, rasinei, religinei, socialinei ar politinei grupei, gali skirti ilgesnis ar trumpesnis laikotarpis, juos gali padaryti įvairūs kaltininkai ir tai kvalifikavimui pagal BK 99 straipsnį reikšmės neturi. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad šiuo atveju svarbiausia yra nustatyti, jog tokius kaltininkų veiksmus jungė vieningas sumanymas fiziškai sunaikinti visus ar dalį žmonių, priklausančių BK 99 straipsnyje įvardytoms grupėms.

Įvertinusi teismų nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo teigti, jog M. M., dalyvaudamas A. K. sulaikymo operacijoje, suvokė, kad dalyvauja sulaikant būtent A. K. kaip partizaną. Kartu teisėjų kolegija sprendė, kad nėra pagrindo teigti, jog tokie M. M. veiksmai gali būti vertinami kaip padaryti turint specialų tikslą, t. y. siekiant fiziškai sunaikinti visus ar dalį žmonių, priklausančių politinei grupei (partizanams). Juolab kad iš bylos medžiagos matyti, jog M. M. nebuvo tas asmuo, kuris organizavo ar vadovavo A. K. sulaikymo operacijai. Dėl to teisėjų kolegija padarė išvadą, kad M. M. veiksmuose nėra būtinųjų subjektyviųjų genocido požymių – tiesioginės tyčios ir specialaus tikslo.

Kartu kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje teismai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimo nuostatomis, įvertinę tiek M. M. pareikštą kaltinamajame akte esantį, tiek prokuroro pirmosios instancijos teismui pateiktą prašymu pakeisto kaltinimo apimtį, pagrįstai nusprendė, kad šioje byloje nagrinėjamo įvykio metu, t. y. 1965 m., nebuvo įstatymo, numatančio atsakomybę už veiką, kurios padarymu kaltinamas M. M. (dalyvavimas fiziškai sunaikinant atskiros politinės grupės – pasipriešinimo sovietų okupacijai – narį Lietuvos partizaną A. K.), o baudžiamojo įstatymo grįžtamosios galios išimtis (BK 3 straipsnio 3 dalis) tokiai veikai netaikoma. Taigi ir šiuo aspektu M. M. baudžiamoji atsakomybė pagal pareikštą kaltinimą negalima. Pritardama tokioms šioje baudžiamojoje byloje padarytoms teismų išvadoms, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į po skundžiamų sprendimų priimtą Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) Didžiosios kolegijos 2015 m. spalio 20 d. sprendimą byloje *Vasiliauskas prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 35343/05). Šiuo sprendimu nustatytas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 straipsnio (*nullum crimen sine lege*) pažeidimas dėl pareiškėjo nuteisimo pagal BK 99 straipsnį už Lietuvos gyventojų politinės grupės genocidą – dalyvavimą 1953 m. nužudant du Lietuvos partizanus. EŽTT nusprendė, kad toks pareiškėjo nuteisimas už genocidą negalėjo būti numatytas partizanų nužudymo metu. EŽTT, be kita ko, konstatavo, kad 1953 m. tarptautinė

sutartinė teisė į genocido apibrėžimą neįtraukė politinių grupių, taip pat pakankamai aiškiai nebuvo galima nustatyti, kad tarptautinėje paprotinėje teisėje būtų numatytas platesnis genocido apibrėžimas už tą, kuris įtvirtintas 1948 m. Genocido konvencijos II straipsnyje. Nagrinėdamas, ar Lietuvos teismų pareiškėjo Vasiliausko byloje pateiktas jo veiksmų aiškinimas atitiko genocido sąvokos sampratą, kokia ji buvo 1953 m., EŽTT, be kita ko, nurodė, kad valstybės institucijos turi diskreciją aiškinti genocido apibrėžimą plačiau už numatytąjį 1948 m. Genocido konvencijoje, tačiau ši diskrecija neleidžia vidaus teismams nuteisti asmenis pagal tokį platesnį apibrėžimą retrospektyviai. Atsižvelgdamas į tai, kad 1953 m. politinės grupės nebuvo įtrauktos į genocido apibrėžimą pagal tarptautinę teisę, EŽTT konstatavo, kad prokurorai neturėjo teisės retrospektyviai kaltinti, o vidaus teismai – retrospektyviai nuteisti pareiškėjo V. Vasiliausko už Lietuvos partizanų kaip politinės grupės narių genocidą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5-895/2016

BK 245 straipsnio taikymas

Dėl BK 245 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyko

Nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje prokuroras nesutiko su A. Ž. išteisinimu pagal BK 245 straipsnį, nurodydamas, kad abiejų instancijų teismai netinkamai aiškino BPK 119 straipsnyje numatytą kardomųjų priemonių paskirtį, nepagrįstai išplėsdami jų taikymo apimtį, ir BK 245 straipsnį, nes, susiaurinę šio baudžiamojo įstatymo taikymo ribas, nepagrįstai jo nepritaikė A. Ž. padarytoms veikoms.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 245 straipsnis numato atsakomybę tam, kas nevykdo teismo sprendimo tiek baudžiamojoje, tiek ir civilinėje byloje. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad baudžiamojoje teisejoje šio BK straipsnio taikymo sritis yra palyginti siaura: pagal šį BK straipsnį neatsako asmenys, kurie nevykdo teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirtos bausmės, nes dėl vengimo vykdyti bausmę BK ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse numatytas kitoks teisinis atsakomybės reguliavimas, taip pat pagal šį BK straipsnį nekyla atsakomybė už vengimą vykdyti kardomąją priemonę ar už jos pažeidimą, nes dėl šių pažeidimų BPK numato kitokią teisinę reguliavimą. Kita vertus, teisėjų kolegija nurodė, kad BK numatyta galimybė taikyti nuteistajam ne vien bausmę, bet dar ir baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemones, o atskirais atvejais baudžiamojoje byloje įtariamajam gali būti taikomos ir kitokios priemonės, numatytos ne tik BK ar BPK, bet ir kituose įstatymuose. Vienas iš tokių įstatymų yra 2011 m. gegužės 26 d Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kurio 5 straipsnyje numatyta, kad jeigu nustatomas smurto artimoje aplinkoje faktas, skiriamos šios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės: 1) įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jei jis gyvena su smurtą patyrusiu asmeniu; 2) įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo. Šios priemonės gali būti skiriamos ir baudžiamojoje byloje.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK XI skyriuje „Kardomosios priemonės“ kaip viena iš kardomųjų priemonių numatytas įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo (BPK 132¹ straipsnis), kurią skiriant įtariamasis gali būti įpareigojamas ir nebendrauti, neieškoti ryšių su nukentėjusiuoju bei kartu su juo gyvenančiais asmenimis, taip pat nesilankyti nurodytose vietose, kuriose būna nukentėjusysis ar kartu su juo gyvenantys asmenys. Teisėjų kolegija išaiškino, kad nors šios pirmiau nurodytos priemonės išoriškai yra panašios, savo turiniu jos nėra visiškai tapačios. Abi jos gali būti skiriamos įtariamajam. Tačiau kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad jei kardomąją priemonę teismas skiria prokuroro prašymu, tai Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 5 straipsnyje numatyta priemonė gali būti skiriama ir ikiteisminio tyrimo pareigūno prašymu. Dėl kokios priemonės skyrimo ir kokio įstatymo pagrindu kreiptis į teismą gali spręsti tik ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras.

Nagrinėjamoje byloje teisėjų kolegija nurodė, kad teismai savo sprendimus dėl A. Ž. išteisinimo pagal BK 245 straipsnį motyvavo tuo, kad jam paskirta priemonė iš esmės yra kardomoji priemonė, o už kardomosios priemonės pažeidimą baudžiamoji atsakomybė nekyla, nes tokiu atveju viena kardomoji priemonė paprasčiausiai pakeičiama kita. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš teismo 2015 m. sausio 26 d. nutarties teksto matyti, jog šia nutartimi A. Ž. paskirta ne kardomoji priemonė, o Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 5 straipsnyje numatyta poveikio priemonė. Kasacinis teismas pabrėžė, kad šios priemonės panašumas su BPK 132¹ straipsnyje numatyta kardomąja priemone nereiškia, kad ji prilyginama kardomajai priemonei. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad kardomoji priemonė šioje byloje A. Ž. buvo paskirta tą pačią dieną kaip ir smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės. Be to, paskyręs smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemones, teismas toje pačioje nutartyje išpėjo įtariamąjį, kad už jų nesilaikymą ar pažeidimą jam gali būti paskirtos kardomosios priemonės. Taigi kasacinis teismas padarė išvadą, kad nėra pagrindo išvadai, jog pirmosios instancijos teismo nutartimi A. Ž. paskirta antra kardomoji priemonė. Šiuo atveju teismai, plečiamai aiškindami įstatymą, teisėjų kolegijos nuomone, padarė neteisingą išvadą. Dėl to teisėjų kolegija, atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, konstatavo, kad Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme numatytos priemonės yra BK 245 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas ir jų nevykdymas užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 245 straipsnį.

Kasacinis teismas nurodė, kad teismai savo sprendimuose akcentavo, kad padaryta veika laikoma nusikalstama tik tada, kai ji ne tik formaliai atitinka BK 245 straipsnyje įtvirtinto baudžiamąjį nusižengimo sudėtį, bet ir yra pavojinga. Teisėjų kolegija sutiko su šiuo teismų motyvu, bet kartu suabejojo teismų išvada, kad A. Ž. paskirtos priemonės nesilaikymas nėra pavojinga veika. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad pavojinga yra bet kokia veika, susijusi su teismo paskirtos priemonės nevykdymu. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nei BK, nei teismų praktika neskirsto teismo paskirtų poveikio priemonių į rimtas ir nerimtas, o jų nevykdymo į pavojingas ir nepavojingas – bet kokios teismo paskirtos poveikio priemonės nevykdymas yra vienodai pavojingas ir apie kažkokį formalų nevykdymo pavojingumą negali būti nė kalbos. Juo labiau kad pati nusikaltimo sudėtis yra formali, nusikaltimo pavojingumas nesiejamas su kilusiais padariniais, jį lemia veika. Visi teismo sprendimai turi vienodą galią ir yra vienodai privalomi visiems asmenims. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad nors įpareigojimų, skirtų pagal Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, paskirtis yra tokia pati, kaip ir BPK 132¹ straipsnyje nurodytos kardomosios priemonės, jų paskirtis šiuo atveju nieko nekeičia – nagrinėjamo atveju A. Ž. pažeidė (nevykdė) teismo paskirtos priemonės, kuri nėra ir negali būti prilyginama kardomajai priemonei, sąlygas, t. y. pažeidė BK 245 straipsnyje numatytą draudimą.

Be to, kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad 2015 m. kovo 18 d. teismo nutartimi A. Ž. buvo paskirta kardomoji priemonė suėmimas vienam mėnesiui, po to, bylą nagrinėjant teisme, ji buvo pratęsta dar vienam mėnesiui; ši kardomoji priemonė A. Ž. paskirta ir dėl naujų nusikalstamų veikų padarymo, ir dėl Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pažeidimo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors kardomosios priemonės tikslas yra ne nubaudimas, o kelio užkirtimas naujiems nusikaltimams, taip pat įtariamąjį ar kaltinamojo dalyvavimo byloje garantija, šiuo atveju kreipimasis dėl naujos kardomosios priemonės suėmimo paskyrimo ir jos paskyrimas buvo teismo reakcija tiek į ankstesnės kardomosios priemonės – rašytinio pasižadėjimo neišvykti, tiek ir į Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 5 straipsnio pažeidimą. Teisėjų kolegija nurodė, kad, vadovaujantis BK 66 straipsniu, kardomosios priemonės įskaitomos į bausmę, todėl suėmimo paskyrimas gali būti prilyginamas nubaudimui už teismo sprendimo dėl Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pažeidimo. Atsižvelgdamas į tai, kad BK 245 straipsnyje nurodytas baudžiamasis nusižengimas sudaro idealią sutaptį su kitais A. Ž. padarytais nusikaltimais (BK 145 straipsnio 2 dalis – du nusikaltimai), dėl kurių A. Ž. nuteistas apylinkės teismo 2015 m. gegužės 11 d. nuosprendžiu, ir už šio baudžiamąjį nusižengimo padarymą laivės atėmimo bausmė nenumatyta, taip pat į baudžiamąjį proceso ekonomiškumo principą ir į tai, kad, šioje

situacijoje nuteisus kaltinamąjį, paskirta bausmė negalėtų būti vykdoma įskaičius kardomojo kalinimo laiką, kasacinis teismas konstatavo, kad nėra pagrindo perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teisme.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-696/2016

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 1, 2, 20 straipsnių taikymas

Dėl operatyvinių veiksmų ir priemonių (kriminalinės žvalgybos) teisėtumo ir šių veiksmų atlikimo trukmės.

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas pažymėjo, kad tam, jog teismas pripažintų duomenis, surinktus naudojant operatyvinius veiksmus ir priemones, įrodymu byloje, nepakanka, kad šie veiksmai ir priemonės būtų sankcionuoti nepažeidžiant Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (toliau – OVI) nuostatų. Teisėtai sankcionuotus operatyvinius veiksmus teisėtai daro ne tik jų sankcionavimo pagrindų, bet ir jų realizavimo teisėtumas.

Nagrinėjamoje byloje teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad teismo nutartyje dėl leidimo slaptai patekti į tarnybines teismo patalpas, apsiribota leidimu įeiti ir apžiūrėti patalpas, tačiau nepasisakyta dėl leidimo įrengti technines priemones specialia tvarka. Leidimas duotas tik slaptai patekti ir apžiūrėti tarnybines patalpas, o ne atlikti kokius nors kitus veiksmus. Be to, leidimas suformuluotas itin aptakiai, neapibrėžiant, kad leidimas duotas apžiūrėti konkrečias patalpas, šiuo atveju, turbūt, teisėjos kabinetą teisme, o ne visas teismo patalpas, kaip galima spręsti iš nutarties teksto. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vargu ar buvo tikslinga duoti tokį neapibrėžtą leidimą, kurį galima traktuoti kaip leidimą įeiti ir apžiūrėti visas teismo tarnybines patalpas, nes tai visai nesujieja su teisėjos tariamomis veikomis ir kelia pavojų kitiems teismo darbuotojams dėl nepateisinamo kišimosi į jų privatų gyvenimą. Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija nurodė kad, duodamas leidimą specialia tvarka panaudoti technines priemones, teismas apsiribojo lakoniškomis frazėmis, perrašydamas OVI 3 straipsnio 9 punktą, kuriame pateikiama bendra šios priemonės sąvoka. Tuo tarpu, sankcionuojant leidimą įrengti slaptą garso ir vaizdo įrašymo aparatūrą teisėjos darbo kabinete, nepakanka apsiriboti bendromis frazėmis, parašytomis teismo nutarties rezoliucinėje dalyje – kitokio susižinojimo ar veiksmų kontrolė ir fiksavimas, kai nė vienam pokalbio, kitokio susižinojimo ar veiksmų dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tokios aptakios frazės teismo nutartyje, nenurodant, kokios konkrečios priemonės ir veiksmai, kokioje vietoje bus taikomi konkrečiam žmogui, netoleruotinos ir gali sukelti šiurkščius žmogaus teisių pažeidimus, kai be pagrindo bus kontroliuojamas visas asmens privatus ir viešas gyvenimas. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad nutartyje turėjo būti aiškiai apibrėžtas operatyvinės veiklos subjektų leistinių veiksmų ratas, nurodant, kokioje vietoje, kokie slapti operatyviai veiksmai ir priemonės gali būti atliekami.

Pasisakydama dėl operatyvinių veiksmų atlikimo trukmės, teisėjų kolegija nurodė, kad visi operatyviniai veiksmai yra skirti baudžiamojo proceso tikslams pasiekti. Iš BPK 1, 2 straipsnių prasmės išplaukia, kad operatyvinių (kriminalinės žvalgybos) veiksmų laikas turi būti optimalus, t. y. jie turi tęstis lygiai tiek laiko, kiek reikia visiškai atskleisti ir užkardyti nusikalstamą veiklą, surinkti įrodymus dėl nusikalstamos veikos padarymo, išaiškinti nusikaltimą padariusius asmenis, kad būtų galima greitai ir efektyviai nubausti kaltininkus. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad valstybės tikslas yra ginti žmonių teises, laiku užkardyti nusikaltimus, o ne juos skatinti, todėl operatyviniai veiksmai turi būti tęsiami tol, kol surenkama pakankami įrodymų, leidžiančių patraukti asmenį baudžiamajon atsakomybėn. Jie turi būti nutraukiami surinkus pakankami nusikalstamos veikos įrodymų, leidžiančių pradėti ir vykdyti ikiteisminį tyrimą, kad bylą galima būtų perduoti teismui, o kaltininkas būtų greitai ir teisingai nubaustas. Teisėjų kolegija pabrėžė,

kad, nepaisant to, jog teismas, sankcionuodamas operatyvinius veiksmus, privalomai nurodo jų atlikimo laiką, tai visai nereiškia, kad teisėsaugos institucijos būtinai turi atlikti slaptus operatyvinius veiksmus iki paskutinės teismo sankcijos galiojimo dienos. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad 2012 m. spalio 2 d. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje griežtai nustatyta, kad jeigu atliekant ar pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą paaiškėja nusikalstamos veikos požymiai, tuojau pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Ikiteisminis tyrimas gali būti nepradėtas išimtiniais atvejais, kai gali kilti pavojus kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams. Teisėjų kolegija, nurodžiusi, kad nors OVĮ nenumatė šios nuostatos, konstatavo, kad jos taikymas išplaukia iš baudžiamųjų ir baudžiamojo proceso įstatymų paskirties.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016

III. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl (ne)privalomumo nustatyti bendravimo su vaiku tvarką su vienu iš tėvų, su kuriuo vaikas negyvens, kai sprendžiamas tėvų santuokos nutraukimo klausimas

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar teismas, nutraukdamas santuoką ir sprenddamas su vaikais susijusius klausimus, privalo išspręsti klausimą dėl tolesnio bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu tvarkos ir dėl to pasisakyti sprendime. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, sprenddami santuokos nutraukimo klausimą, nustatė nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą su motina ir priteisė jiems išlaikymą, tačiau vaikų teisės bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu klausimo išvis nesprendė.

Kasacinis teismas nurodė, kad visus su nepilnamečiais vaikais susijusius klausimus teismas turi išspręsti nutraukdamas santuoką, net jeigu tie klausimai *expressis verbis* ir nėra nustatyti santuokos nutraukimą reglamentuojančiose teisės normose.

Kasacinis teismas konstatavo, kad CK 3.170 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad teismui sprendžiant vaiko gyvenamosios vietos nustatymo klausimą turi būti apsaugota ir vaiko teisė bendrauti su kitu tėvu, su kuriuo vaikas kartu negyvens, todėl teismas, sprenddamas santuokos nutraukimo klausimą ir nustatydamas vaiko gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų, turi išspręsti ir vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu ar motina klausimą. Šią vaiko teisę užtikrinant vėliau, kai jau yra išspręstas vaiko gyvenamosios vietos klausimas, gali kilti rizika, kad vaiko ryšys su atskirai gyvenančiu tėvu ar motina susilpnės ar bus visai nutrūkęs. Jei vaiko tėvai susitaria tarpusavyje dėl tėvo ar motinos, su kuriuo vaikas negyvens, bendravimo formos, laiko, būdo, jie tai paprastai turėtų nurodyti teismui ieškinyje ar teismo posėdžio metu. Tokiu atveju teismas apie vaiko teisės bendrauti su vienu iš tėvų, su kuriuo negyvens, užtikrinimą pažymi sprendime, kuriuo nutraukiama santuoka, nurodydamas, kad vaikas su skyrium gyvenančiu tėvu ar motina bendraus bendru šalių sutarimu. Jei tėvai, reikšdami ieškinį dėl santuokos nutraukimo, nenurodo, kaip bus užtikrinta vaiko teisė bendrauti su tuo iš tėvų, su kuriuo jis gyvens skyriumi, teismas turi pasiūlyti aptarti šį klausimą teismo posėdžio metu, o jei teismas išsiaiškina, kad tėvams bendru sutarimu nepavyksta nustatyti tokią bendravimo tvarką, kuri geriausiai užtikrintų vaiko interesus ir būtų realiai vykdoma, teismas savo iniciatyva sprendžia, kaip bus įgyvendinta vaiko teisė bendrauti su skyrium gyvenančiu vienu iš tėvų (CPK 376 straipsnis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai tėvas negali dėl objektyvių priežasčių bendrauti nuolat ir tiesiogiai su vaiku, teismas, atsižvelgdamas į vaiko amžių, gebėjimus ir pan., turi nustatyti kitus alternatyvius būdus, pavyzdžiui, jei tėvas yra įkalintas, priklausomai nuo įkalinimo sąlygų ir taikomo režimo, nustatyti bendravimą telefonu, laiškais ir pan. Tais atvejais, kai vaikas gyvena kitoje nei tėvas ar motina valstybėje, akivaizdu, kad užtikrinti nuolatinį ir tiesioginį bendravimą taip pat bus sudėtinga, todėl tėvai ir teismas turi rasti kitą visoms

šalims priimtinausią alternatyvų bendravimo su vaiku būdą, pavyzdžiui, pasitelkiant internetą, telefonu, laiškais, atvažiuojant pasisvečiuoti, atostogauti ir pan. Pabrėžtina, kad skyrium gyvenantis tėvas ar motina neturi siekti nustatyti tokią bendravimo tvarką, kuri būtų patogiausia jam. Šiuo atveju turi būti tenkinami vaiko interesai, tėvams, tam, su kuriuo vaikas gyvena, ir skyrium gyvenančiam, randant tarpusavio kompromisą, nes bendravimo tikslas yra užtikrinti vaiko saugų ryšį su abiem tėvais. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas grąžino bylos dalį dėl bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu tvarkos nustatymo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016

Dėl teisės normų, reglamentuojančių santuokoje įgyto turto padalijimą ir bendravimo su vaiku tvarkos nustatymą, aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl santuokos metu įgytų kilnojamųjų daiktų padalijimo ir bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė atsakovo reikalavimą dėl kilnojamųjų daiktų padalijimo ir nustatė bendravimo su vaiku tvarką, pagal kurią vaikas turėtų kas antrą dieną pakaitomis gyventi su kiekvienu iš skyrium gyvenančių tėvų.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tokiais atvejais, kai vienas iš sutuoktinių išsikeldamas iš kitam sutuoktiniui asmeninės nuosavybės teise priklausančio būsto vienašališkai, savo nuožiūra pasiima su savimi dalį kilnojamųjų daiktų, priklausančių abiem sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise, likusią dalį palikdamas kitam sutuoktiniui, nesant duomenų, kad pastarasis sutuoktinis su tokiu turto padalijimo būdu sutiko, nėra pagrindo daryti išvadą, kad bendras turtas buvo pasidalytas bendru sutuoktinių susitarimu. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad tokia situacija, kai viena iš šalių pateikia įrodymus, jos įsitikinimu, patvirtinančius dalijamo turto vertę, o kita šalis elgiasi pasyviai (t. y. neginčija šios vertės, neteikia įrodymų, patvirtinančių kitokią turto vertę), nesuponuoja teismo teisės atmesti šalies reikalavimą padalyti turtą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nustatytina tik skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarka, o ne tėvo (motinos), su kuriuo teismo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, bendravimo su vaiku tvarka. Kasacinis teismas konstatavo, kad tėvų teisių ir pareigų lygybės bei maksimalaus abiejų tėvų dalyvavimo auklėjant vaiką principai teismui nustatant skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarką reiškia, jog apribojimai bendrauti su vaiku daromi tik jeigu jie reikalingi vaiko interesams užtikrinti. Tačiau tai nereiškia, kad, nesant priešasčių riboti skyrium gyvenančio tėvo (motinos) dalyvavimą auklėjant vaiką, teismas visada privalo nustatyti tokią skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarką, pagal kurią vaiko praleidžiamas laikas su abiem tėvais būtų vienodas. Pažymėtina, kad tokiais atvejais teismo nustatoma skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarka pirmiausia turėtų būti orientuojama į maksimalų laiką, kurį vaikas praleidžia su kiekvienu iš tėvų savaitgaliais, švenčių dienomis ir atostogų metu, suvienodinimą bei tam tikro laiko, kurį vaikas galėtų bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu darbo dienomis, nepakenkiant normaliam vaiko dienos režimui, nustatymą. Visgi tėvų teisių ir pareigų lygybės bei maksimalaus dalyvavimo auklėjant vaiką principai nereiškia, kad pagal teismo nustatytą skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarką vaikas turėtų kas antrą dieną pakaitomis gyventi su kiekvienu iš skyrium gyvenančių tėvų. Nors tokios skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo galimybė iš esmės negali būti absoliučiai paneigta, pažymėtina, kad ji teismo sprendimu galėtų būti nustatoma tik išskirtiniais atvejais, kai, pirma, dėl jos sutaria abu tėvai, antra, teismas nustato, kad būtent tokia tvarka geriausiai atitiks vaiko interesus, trečia, su tokia tvarka sutinka vaikas, sugebantis išreikšti savo pažiūras. Aptariamam aspektu vertinant vaiko interesus teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis laikytini vaiko amžius ir poreikiai, sveikatos būklė, lankomų ugdymo įstaigų buvimo vieta, faktinė vaiko tėvų gyvenamoji vieta, nulemianti vaiko kilnojimosi iš vienos gyvenamosios vietos į kitą poreikį, tėvų galimybes įgyvendinti teismo nustatytą bendravimo tvarką

ir kt. Tokia teisės aiškinimo taisyklė grindžiama vaiko poreikiu turėti stabilią namų aplinką, kurio neatitiktų pernelyg dažnas gyvenamosios vietos kaitaliojimas. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas grąžino aptartus klausimus nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-99-969/2016

Dėl prievolės pagal laidavimo sutartį pobūdžio

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama, ar vieno iš sutuoktinių sudaryta laidavimo sutartimi priimta prievolė yra asmeninė, ar bendra solidarioji abiejų sutuoktinių prievolė. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad atsakovo (sutuoktinio) pasirašyta laidavimo sutartimi priimta prievolė yra jo asmeninė, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – iš laidavimo sutarties kilusi prievolė yra bendra solidarioji abiejų sutuoktinių prievolė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo nurodytos aplinkybės nesudaro pagrindo atsakovo sudarytą laidavimo sutartį ir atsiradusią prievolę atsiskaityti su trečiuoju asmeniu už įmonei tiekta produkciją pripažinti bendra sutuoktinių prievole. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje nėra duomenų, jog ieškovė (sutuoktinė) būtų dalyvavusi įmonės veikloje kaip šeimos versle ir kad savo aktyviais veiksmais būtų prisidėjusi prie verslo plėtojimo, ji nebuvo ir įmonės akcininkė. Tuo metu, kai atsakovas laidavo už įmonės skolą, šalių santykiai buvo pašliję, trumpalaikis atsakovo grįžimas į šeimą ir įmonės produkcijos (mėsos gaminių) naudojimas šeimos interesais, kasacinio teismo požiūriu, nesudarė pagrindo laikyti, kad laidavimo sutartis buvo sudaryta šeimos interesais. Ieškovės darbas (ji bendrovėje dirbo valytoja) taip pat negali būti laikomas dalyvavimu bendrovės veikloje. Kasacinis teismas sprendė, kad atsakovo veiksmai sudarant laidavimo sutartį vertintini kaip įprastinių įmonės valdymo organo (direktoriaus) funkcijų vykdymas, jie nesietini su veikimu šeimos interesais. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88-687/2016

Dėl Civilinio kodekso 3.194 straipsnio 3 dalies nuostatų aiškinimo ir taikymo

Šioje byloje buvo sprendžiama dėl tėvo pareigos išlaikyti pilnametį vaiką, kuriam nustatytas 35 proc. darbingumo lygis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinio dalį dėl išlaikymo priteisimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad jei asmeniui nustatoma 0–25 proc. darbingumo, asmuo laikomas nedarbingu, t. y. asmuo negali dirbti arba gali dirbti tik pagal negalios pobūdį pritaikytoje darbo vietoje ar pritaikytomis darbo sąlygomis; jei asmeniui nustatoma 30–55 proc. darbingumo, asmuo laikomas iš dalies darbingu, t. y. asmuo gali dirbti pagal negalios pobūdį pritaikytoje darbo vietoje arba jam nebūtina pritaikyti darbo vietos (Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 20 straipsnio 7 dalies 1, 2 punktų nuostatos). Kasacinis teismas suformulavo tokią CK 3.194 straipsnio 3 dalies aiškinimo taisyklę: priteisti išlaikymą pilnametystės sulaukusiam vaikui šios teisės normos pagrindu galima tuo atveju, jeigu vaikas yra nedarbingas dėl neįgalumo, kuris jam nepilnamečiui nustatytas; jeigu toks vaikas pripažintas iš dalies darbingu, išlaikymo priteisimas prieštarautų šioje teisės normoje nurodytai – vaiko buvimo nedarbingu – sąlygai. Remdamasis nurodytais argumentais ir atsižvelgdamas į tai, kad šioje byloje nustatyta aplinkybė, jog ieškovei nustatytas 35 proc. darbingumo lygis ir ji iš dalies darbinga, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinius dokumentus panaikino ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91-686/2016

Dėl tėvystės, pripažintos pareiškimu, nugincijimo

Ieškovė siekė nugincyti mirusio sūnaus tėvystę atsakovės vaikui ir prašė skirti teismo ekspertizę išvadai dėl tėvystės nugincijimo pagrįsti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai neskyrė ekspertizės, o ieškinį dėl tėvystės nugincijimo atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovė, ginčydama tėvystę, kaip teisinį ieškinio pagrindą įvardijo CK 3.150 straipsnio 1 dalį, tačiau nugincyti tėvystę, pripažintą pareiškimu dėl tėvystės pripažinimo, galima tik įrodžius, kad vaiko motina ar tėvas nėra biologiniai tėvai (CK 3.150 straipsnio 2 dalis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant dėl tėvystės nugincijimo šiuo pagrindu turi būti siekiama užtikrinti, kad vaikas neliktų be tėvo – tėvystės nugincijimas turėtų būti taikomas tais atvejais, kai siekiama nustatyti tikrąją vaiko kilmę (CK 3.146 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į prioritetinius vaiko interesus, teismų praktikoje CK 3.150 straipsnio 2 dalis ir CK 3.146 straipsnio 2 dalis taikoma sistemiskai: tėvystė nugincijama, kai siekiama nustatyti tikrąjį vaiko tėvą. Ieškinį tėvystei nugincyti reiškusi vaiko senelė nepateikė duomenų, kad jos sūnus nėra biologinis vaiko tėvas; ieškiniu nebuvo siekiama nustatyti tikrosios vaiko kilmės, nes byloje nepateikta jokių objektyvių duomenų dėl galimybės nustatyti kitą tėvą ar bent konstatuoti, kad yra kitas, biologinis, tėvas. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad aplinkybė, jog ieškovės sūnus atliko DNR testą, dar nepatvirtina jo noro ginčyti vaiko tėvystę – būdamas gyvas tokio ginčo teisme nekėlė. DNR testas, kuriuo 99,9 proc. patvirtinta tėvystė, savaime negali pagrįsti nei tėvystės ginčijimo fakto, nei pagrindo jai ginčyti. Kasacinis teismas darė išvadą, kad nei pateikto DNR testo duomenys, nei kiti byloje esantys duomenys nepatvirtina, jog teismas galėjo įsitikinti, jog kyla pagrįstų abejonų dėl nustatytos vaiko tėvystės ir byloje tikslinga atlikti DNR ekspertizę. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad tėvystei, pripažintai pareiškimu, nugincyti vien DNR ekspertizės išvados nepakanka dėl CK 3.150 straipsnio 2 dalies ir CK 3.146 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygų, o šioje byloje nustatytų įrodymų visuma patvirtinta, kad ieškovės sūnus ne tik pripažino tėvystę, bet ir palaikė glaudžius santykius su sūnumi, juos plėtojo, t. y. buvo susiformavę vaiko ir tėvo santykiai. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-92-706/2016

Paveldėjimo teisė

Dėl palikėją pergyvenusio sutuoktinio paveldėjimo teisės praradimo

Ieškovai prašė nustatyti, kad buvo pagrindas nutraukti atsakovės ir palikėjo santuoką dėl atsakovės kaltės, ir pripažinti, kad pergyvenusį sutuoktinę (atsakovė) neteko teisės paveldėti pagal įstatymą sutuoktinio palikimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Atsižvelgdamas į tai, kad CK 5.7 straipsnio 1 dalies 1 punktas yra imperatyvus, ribojantis civilines teises, kasacinis teismas išaiškino, kad nurodyta teisės norma taikoma ir pagal ją paveldėjimo teisės netenkama tik tokiu atveju, kai miręs sutuoktinis buvo kreipęsis į teismą dėl santuokos nutraukimo dėl kito sutuoktinio kaltės. Nurodyta nuostata negali būti aiškinama plečiamai ir taikoma tais atvejais, kai palikėjas buvo kreipęsis į teismą, kad santuoka būtų nutraukta dėl abiejų sutuoktinių kaltės. Sprendžiant, ar teismas buvo nustatęs pagrindą nutraukti santuoką, pažymėtina, kad CK 5.7 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatoms taikyti nebūtina, jog pagrindas nutraukti santuoką (palikėją pergyvenusio sutuoktinio kaltė) būtų konstatuotas santuokos nutraukimo byloje. Kadangi mirus palikėjui civilinė byla dėl santuokos nutraukimo yra nutraukiama (CPK 293 straipsnio 7 punktas), tai pergyvenusio sutuoktinio kaltės klausimas gali būti išspręstas byloje dėl pripažinimo, kad palikėją pergyvenęs sutuoktinis neteko teisės paveldėti pagal įstatymą, jeigu civilinėje byloje dėl santuokos nutraukimo palikėjas išreiškė valią santuoką nutraukti dėl kito sutuoktinio kaltės ir joje yra pakankamai duomenų, kurių pagrindu galima spręsti, jog santuoka iširo

dėl pergyvenusio sutuoktinio kaltės. Kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje, kurioje ginčijama pergyvenusio palikėją sutuoktinio teisė paveldėti pagal įstatymą, nepripažintinas aktyvus teismo vaidmuo, kuris CPK 376 straipsnio 1, 2 dalyse jam suteiktas nagrinėjant šeimos bylas. Atsižvelgdamas į tai, kad byloje nustatyta, jog palikėjas kreipėsi dėl santuokos nutraukimo dėl abiejų sutuoktinių kaltės, kasacinis teismas nusprendė apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-611/2016

Sutarčių teisė

Dėl reikalavimo perleidimo faktoringo sutartimi ypatumų

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl priešpriešinių reikalavimų įskaitymo galimybės kitai šaliai sudarius faktoringo sutartį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pripažino negaliojančiais atsakovės vienašalius įskaitymus.

Kasacinis teismas konstatavo, kad galimybė kreditoriui sudaryti faktoringo sutartį su finansuotoju ir perleisti reikalavimą net esant kreditoriaus ir skolininko susitarimui, draudžiančiam arba ribojančiam reikalavimo perleidimą (tokio susitarimo buvimo aplinkybė byloje nustatyta), tiesiogiai ir nedviprasmiškai įtvirtinta CK 6.907 straipsnio 1 dalyje kaip sutarties privalomumo jos šalims principo (CK 6.189 straipsnis) taikymo išimtis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šalys, sudaromoje sutartyje nustatydamos reikalavimo perleidimo draudimą, teisėtus lūkesčius dėl jo veikimo apimties turėtų formuoti tik įvertinusios tai, jog CK 6.907 straipsnyje įtvirtinta kreditoriaus teisė perleisti finansuotojui piniginį reikalavimą net ir esant šiam draudimui. Kasacinis teismas darė išvadą, kad nurodytoje teisės normoje šalims nesuteikta dispozicijos teisė pasirinkti dėl jos taikymo apimties. Kreditoriaus apsisprendimą sudaryti faktoringo sutartį, nesilaikant su skolininku sudaryto susitarimo, uždraudžiančio reikalavimo perleidimą, varžo CK 6.907 straipsnio 2 dalies nuostata, kad straipsnio 1 dalyje nustatyta taisyklė neatleidžia kliento nuo prievolių ir atsakomybės skolininkui už sutarties sąlygos, draudžiančios ar ribojančios reikalavimo perleidimą, pažeidimą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad jungtinės veiklos sutarties pagrindu atsiradęs ieškovės piniginis reikalavimas atsakovei pagal faktoringo sutartį perėjo trečiajam asmeniui, todėl šios bylos šalys nebeturėjo įskaitymui būtinų priešpriešinių tarpusavio reikalavimų (CK 6.130 straipsnio 1 dalis). Ieškovei tinkamai informavus atsakovę apie reikalavimo perleidimą trečiajam asmeniui, nuo to momento ieškovė nebeturėjo teisėtų lūkesčių manyti, kad toliau išlieka jos ir ieškovės priešpriešiniai reikalavimai bei jų įskaitymo galimybė. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19-695/2016

Dėl teisės normų, atribojančių komercinio atstovavimo teisinius santykius, aiškinimo ir taikymo

Ieškovės nuomone, tarp šalių yra susiklostę komercinio atstovavimo santykiai, todėl atsakovės reikalavimu nutraukus veiklą trijose prekybos vietose, ieškovė turi teisę į kompensaciją pagal CK 2.167 straipsnį. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, kaip konkrečiai turėtų būti kvalifikuojama šalių sutartis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, konstatavę, kad tarp šalių yra susiklostę komercinio atstovavimo santykiai, ieškinio dalį tenkino.

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad komercinio atstovavimo teisiniams santykiams būdingi šie elementai: 1) esminė atstovo funkcija – tarpininkauti arba sudaryti sutartis atstovaujamojo vardu ir sąskaita; 2) atstovo savarankiškumas; 3) pagrindinės veiklos kriterijus; 4) atstovo veiklos nuolatinis pobūdis; 5) atstovo veiklos atlygintinumumas. Nurodyti

kriterijai yra kumuliatyvūs – tais atvejais, kai netenkinamas bent vienas iš jų, atitinkami teisiniai santykiai negali būti kvalifikuojami kaip komercinis atstovavimas. Galimos dvi prekybos agento veiklos alternatyvos – tarpininkavimas nesudarant sutarties (sutartis su atstovo rastu klientu sudaro pats atstovaujamas) arba tarpininkavimas sudarant sutartį (sutartį atstovaujamojo vardu sudaro atstovas). Terminas „tarpininkauti sudarant sutartis“ reiškia, kad gali būti tarpininkaujama dėl a) vienos sutarties sudarymo, su sąlyga, jog vėliau gali būti deramasi dėl jos pratęsimo; b) tarpininkauti dėl keleto sutarčių ar neapibrėžto skaičiaus sutarčių sudarymo. Tam, kad būtų tenkinamas tarpininkavimo kriterijus, svarbu, kad agentas vaidintų aktyvų vaidmenį įtikinant kontrahentą sudaryti su atstovaujamoju sandorius. Šio kriterijaus taikymui nereikalaujama, kad agentas turėtų įgaliojimus derėtis dėl kainos, esminių sutarties sąlygų ar jas keisti. Tam, kad būtų tenkinamas aptariamas reikalavimas, nėra visais atvejais būtinos realios derybos. Teisės mokslo doktrinoje ir užsienio valstybių teismų praktikoje nurodoma, kad agentas, kuris vykdo veiklą ir nėra pasyvus, gali būti laikomas „besiderančiu“.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad prekybos agentu laikomas tik nepriklausomas asmuo. Išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad išskiriami tokie nepriklausomumo elementai: 1) struktūrinis nepriklausomumas; 2) veiklos nepriklausomumas; 3) finansinis nepriklausomumas. Šie kriterijai skirtingose faktinėse situacijose gali pasireikšti skirtingai, todėl jų egzistavimas nustatomas pagal individualių aplinkybių visumą kiekvienoje byloje. Prekybos agento nepriklausomumas, pirma, reiškia, kad tarp atstovaujamojo ir prekybos agento negali būti darbo santykių (jeigu agentas yra fizinis asmuo), kad prekybos agentas (jeigu jis yra juridinis asmuo) negali būti sudedamoji organizacinė atstovaujamojo dalis. Prekybos agentu pagal įstatymą taip pat negali būti asmuo, turintis juridinio asmens organo teises ir pareigas, partneris, veikiantis pagal jungtinės veiklos sutartį. Antra, nepriklausomas prekybos agentas laisvai vykdo savo veiklą, būtent laisvai nustato savo darbo (veiklos) laiką, laisvai sprendžia dėl užsiėmimo tokia veikla trukmės, laisvai nustato savo veiklos vykdymo taisykles, išskyrus tas, kurias nurodo prekybos agento ir atstovaujamojo sudaryta sutartis. Atstovaujamas turi teisę duoti atstovui protingus nurodymus ar pateikti instrukcijas, tačiau tokie atstovaujamojo nurodymai negali smarkiai varžyti agento nepriklausomumo. Protingais nurodymais laikomi nurodymai dėl prekių kainos, gamybos ir pristatymo sąlygų, mokėjimo sąlygų, darbo su klientų skundais procedūrų ir pan. Tais atvejais, kai komercinio agento pareiga vadovautis atstovaujamojo instrukcijomis yra ribota ir agentas pats prisiima verslo riziką, yra pagrindas konstatuoti, kad nepriklausomumas egzistuoja. Šis kriterijus tenkinamas, pavyzdžiui, tais atvejais, kai agentas pats savarankiškai sprendžia, ar iš santykių su atstovaujamoju kylantiems darbams atlikti pasitelktini darbuotojai, ar laisvai samdomi asmenys, o atstovo veiklos išlaidos apmokamos iš jo uždirbamų komisinių. Kita vertus, sutarčių sąlygos, ribojančios atstovo galimybę pasirinkti darbuotojus arba nustatančios labai griežtas atskaitomybės atstovaujamojam taisykles, sudaro pagrindą teigti, kad savarankiškumo nėra. Nurodymai, susiję su agento darbo laiku, kontaktų su klientais dažnumu, turi didelės įtakos nepriklausomumui. Priklausomumas konstatuojamas tais atvejais, kai agentas apskritai negali organizuoti savo profesinės veiklos, jai skiriamo laiko, investicijų ir kt. pagal savo paties nustatytus kriterijus.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 2.167 straipsnio 2 ir 3 dalyse yra perkeltos 1986 m. gruodžio 16 d. direktyvos 86/653/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo (toliau – Direktyva) 17 straipsnio 2 dalies nuostatas. 1996 m. liepos 23 d. Europos Komisijos ataskaitoje dėl Direktyvos 17 straipsnio taikymo yra pateiktos rekomendacijos, kaip gali būti apskaičiuojama kompensacija prekybos agentui. Ši ataskaita ir joje išdėstytos rekomendacijos nėra privalomos. Valstybės narės turi diskrecijos teisę nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti ir teismų praktika suformuoti kompensacijos prekybos agentui apskaičiavimo metodus, atsižvelgdamos į Direktyvos tikslus, 17 straipsnio 2 dalies nuostatas, Teisingumo Teismo išaiškinimus dėl Direktyvos 17 straipsnio 2 dalies taikymo. Išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad CK 2.167 straipsnis gali būti taikomas į komercinį atstovavimą savo esme panašiems teisiniams santykiams pagal analogiją tais atvejais, kai atstovo teisinė padėtis yra

funkciniu ir ekonominiu aspektais palyginama su prekybos agento teisine padėtimi. Aptariamoms teisės normoms taikymui pagal analogiją savo esme į komercinį atstovavimą panašioms teisiniams santykiams reikalingi šie kriterijai: 1) atstovas turi būti glaudžiai integruotas į atstovaujamojo prekybos organizavimo schemą; 2) būdai, kaip atstovas atlieka savo pareigas, turi būti panašūs į prekybos agento; 3) atstovo sukurta pridėtinė vertė po sutarties nutraukimo turi likti atstovaujajam (pvz., po sutarties nutraukimo atstovo sukurta klientų bazė tenka atstovaujajam). Šie kriterijai turi būti patikrinami kiekvienoje byloje individualiai. Remdamasis nurodytais išaiškinimais ir atsižvelgdamas į tai, kad tarp šalių susiklostę santykiai negali būti kvalifikuojami kaip komercinio atstovavimo, nes ieškovė (atstovė) neturi nepriklausomumo ir yra labai priklausoma nuo atsakovės (atstovaujamosios) kontrolės, kasacinis teismas pakeitė bylą nagrinėjusių teismų procesiniu sprendimu ir sprendė, kad teisės normos, reglamentuojančios kompensaciją, priklausančią prekybos agentui pasibaigus sutarčiai, šiuo atveju taikomos pagal analogiją, todėl teismų apskaičiuotą kompensaciją mažino iki 20 procentų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-5-684/2016

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių jūrinio vežėjo ir jo agento civilinės atsakomybės sąlygas, aiškinimo ir taikymo bei Hagos-Visbiu taisyklėse nustatyto ieškinio senaties termino taikymo

Ieškovė nurodė, kad draudimo sutarties pagrindu atlygino trečiojo asmens patirtą žalą dėl transporto priemonių apgadinimo vykdant jūrinį vežimą ir dėl padarytos žalos pareiškė pretenzijas atsakovėms – jūrinei vežėjai ir jos agentei, kad jos žalą atlygintų solidariai, nes atsakovės neįvykdė vežėjo pareigos tinkamai pritvirtinti krovinius prie denio, dėl to prie denio pritvirtintos transporto priemonės atsilaisvino ir padarė žalos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškovei iš atsakovių solidariai priteisė žalos atlyginimą.

Kasacinis teismas nurodė, kad Hagos-Visbiu taisyklės taikytinos šalių santykiams ir tais atvejais, kai šalis pagal šių taisyklių nuostatas yra išdavusi konosamentą. Pagal Hagos-Visbiu taisykles jūrinio vežėju laikytinas toks jūrinio vežėjo agentas, kuris savo vardu išduoda vežimo sutartį patvirtinantį konosamentą ar kitą panašų nuosavybę patvirtinantį dokumentą, atitinkantį Taisyklių 1 straipsnio b punkto reikalavimus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ne bet koks vežėjo agento išduotas dokumentas laikytinas konosamentu. CK 1.106 straipsnio 1 dalyje konosamentas apibrėžtas kaip vertybinis popierius, įrodantis sutarties sudarymo faktą ir patvirtinantis jo turėtojo teisę gauti konosamente nurodytus daiktus (krovinį) bei jais disponuoti. Taigi, pirma, konosamentas patvirtina vežimo sutarties sudarymo faktą, antra, konosamentą turinčio asmens teisę gauti krovinį ir juo disponuoti, t. y. įgalina konosamento turėtoją atsiimti prekes jų pristatymo vietoje, perduoti prekes kitam asmeniui konosamentą indosuojant ar kitais būdais. Kasacinio teismo vertinimu, vežėjos agentės išduoti krovinio perdavimo aktai neatitinka nurodytų kriterijų, jie taip pat nelaikytini ir kitais nuosavybę patvirtinančiais dokumentais Hagos-Visbiu taisyklių 1 straipsnio b punkto prasme. Šiuose aktuose užfiksuotas tik krovinio pakrovimo faktas ir iki bei po pervežimo nustatyta transporto priemonių būklė, tačiau tokiu perdavimo aktu nėra patvirtinama jį turinčio asmens nuosavybės teisė į krovinį, teisė krovinį atsiimti ar juo disponuoti vežimo metu. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad atsakovė AB „DFDS Seaways“ veikė kaip atsakovės bendrovės „DFDS A/S“ agentė, ji nelaikytina jūrine vežėja Hagos-Visbiu taisyklių prasme, todėl nėra solidariai atsakinga su bendrove „DFDS A/S“ dėl galimai netinkamo Hagos-Visbiu taisyklių 3 straipsnio 2 dalyje nurodytų jūrinio vežėjo pareigų vykdymo.

Hagos-Visbiu taisyklių 3 straipsnio 6 dalies tekste aiškiai įtvirtinta, kad vežėjas ir laivas bet kuriuo atveju visiškai atleidžiami nuo atsakomybės už prekes, jei ieškinys nepareiškiamas per vienerius metus nuo prekių pristatymo dienos. Vienintelė šio termino pratęsimo galimybė įtvirtinta pačioje šių taisyklių nuostatoje – tai gali būti padaryta, jei yra šalių susitarimas, sudarytas po to, kai atsirado pagrindas pareikšti ieškinį. Kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai šalys

nesusitarė dėl termino pratęsimo po to, kai atsirado pagrindas pareikšti ieškinį jūrinei vežėjai, Hagos-Visbiu taisyklių 3 straipsnio 6 dalyje įtvirtintas vienerių metų terminas reikalavimams jūriniam vežėjui pareikšti yra naikinamasis. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai prekės buvo ar turėjo būti pristatytos, jis nutrūksta nustatyta tvarka pareiškus ieškinį tinkamam atsakovui. Atsižvelgdamas į tai, kad Hagos-Visbiu 6 straipsnio 3 dalyje nustatytas terminas yra naikinamasis, kasacinis teismas sprendė, jog negali būti tenkinamas ieškovės prašymas šį terminą atnaujinti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprendžiant dėl jūrinės vežėjos atsakomybės, taikytinas Hagos-Visbiu taisyklių 3 straipsnio 2 dalyje nustatytas rūpestingumo standartas, kuris pačiose Taisyklėse nedetalizuotas. Doktrinoje nurodoma, kad teismai praktikoje yra linkę jūriniam vežėjui taikyti aukštą rūpestingumo standartą. Vežėjas turi dėti tinkamas, kvalifikuotas ir protingas pastangas prekių krovimo metu. Ši jūrų vežėjo pareiga laikoma griežta ir neįvykdęs pareigos vežėjas neatsako už krovinio sužalojimą ar netekimą tik esant taisyklių 4 straipsnio 2 dalyje nurodytiems pagrindams. Tokį aiškinimą pagrindžia ir užsienio teismų praktika, kur nurodyta, kad rūpestingumas turėtų būti pakankamas ar tinkamas, atsižvelgiant į žinomas aplinkybes arba tokias, kokių galima tikėtis, reiso ir krovinio pobūdį. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad reikalavimas dėl jūrinės vežėjos kaltės nustatymo yra fakto klausimas, ir atsižvelgdamas į žemesnės instancijos teismų nustatytas aplinkybes sprendė, kad atsakovė – jūrinė vežėja yra atsakinga už netinkamą Hagos-Visbiu taisyklių 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos pareigos vykdymą ir turi atlyginti ieškovei žalą, padarytą vykdant reisu, dėl kurių nėra praleistas ieškinio senaties terminas. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį pakeitė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-41-690/2016

Deliktų teisė

Dėl komercinių paslapčių sampratos, komercinių paslapčių ir konfidencialios informacijos atribojimo, atsakomybės taikymo už komercinės paslapties paviešinimą, įgijimą ir jos panaudojimą, buvusio darbuotojo atsakomybės santykio su jo naujojo darbdavio teisine atsakomybe

Ieškovė kreipėsi į teismą dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas tenkino ieškinio dalį ir priteisė solidariai iš atsakovų (buvusios darbuotojos ir jos naujojo darbdavio) žalos atlyginimą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teisinė konfidencialios informacijos kategorija yra platesnė už teisinę komercinės paslapties kategoriją, taigi komercinės paslaptys yra viena iš konfidencialios informacijos rūšių. Pareiga saugoti konfidencialią informaciją paprastai egzistuoja, kai ji nustatyta sutartyje, o pareiga saugoti komercinę paslaptį visų pirma kyla iš įstatymo. Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad bylose dėl komercinių paslapčių teisinių santykių tais atvejais, kai tarp konfidencialios informacijos esama duomenų, kurie tuo pat metu yra įmonės komercinė paslaptis, atitinkamos informacijos savininkas privalo įrodyti, o teismas įvertinti ir nustatyti, ar konkretūs duomenys, dėl kurių vyksta ginčas, atitinka komercinės paslapties formaluosius požymius. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad konfidenciali informacija, atsižvelgiant į jos pobūdį ir svarbą bei konfidencialumo pareigos intensyvumo laipsnį, gali būti skirstoma taip: 1. Informacija, kuri, nors savininko įvardijama kaip konfidenciali, savaime yra akivaizdi ar lengvai pasiekiamą (pvz., viešai skelbiami įmonės finansinės atskaitomybės duomenys, viešai skelbiama informacija apie akcininkus, vykdomus projektus, verslo partnerius ir kt.). Tokia informacija, net jeigu ji ir yra įvardijama kaip konfidenciali, gali būti pripažinta nekonfidencialia ir už jos atskleidimą, paviešinimą ar panaudojimą nekiltų teisinių padarinių. 2. Informacija, kurią įmonės darbuotojai turi laikyti konfidencialia, tačiau tokia informacija, kai su ja yra susipažįstama,

tampa neatsiejama jų gebėjimų, įgūdžių bei žinių dalimi (pvz., įmonėje taikoma geroji praktika, vadybos metodai, darbo su klientais metodai, derybų vedimo būdai ir kt.). Todėl darbuotojai privalo laikytis pareigos saugoti tokio pobūdžio informaciją tik tol, kol dirba įmonėje, kurioje ją sužinojo. Pasibaigus darbo santykiams, buvę darbuotojai gali be jokių apribojimų naudoti gautą aptariamą rūšies informaciją savo naudai ir interesais. 3. Specifinio pobūdžio konfidenciali informacija. Tokia informacija neatitinka komercinės paslapties apibrėžties, tačiau kai darbuotojas su ja susipažįsta, ji netampa neatsiejama jo gebėjimų, žinių ir kompetencijos dalimi. Ši informacija yra saugoma, o už jos atskleidimą ar panaudojimą, net ir pasibaigus darbo santykiams, buvusiam darbuotojui gali kilti teisinė atsakomybė. 4. Komercinės paslaptys – konfidencialūs duomenys, kurie yra tokie specifiniai ir reikšmingi, kad darbuotojai, net ir pasibaigus darbo santykiams, sutartyje ar įstatyme nustatytą laiką negali teisėtai panaudoti jų jokiais tikslais, kurie koku nors būdu galėtų pažeisti teisėto informacijos savininko teises ir teisėtus interesus. Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad komercinės paslapties apsaugos priemonės neturėtų pernelyg apsunkinti asmens ūkinės komercinės veiklos vykdymo ir reikalauti neproporcingų finansinių, žmogiškųjų ar kitokių išteklių. Komercinės paslapties savininkas šiuo atveju turi teisę pats pasirinkti, koku būdu asmenims (įskaitant darbuotojus), kurių atliekamos funkcijos reikalauja susipažinti su komercinę paslaptį sudarančia informacija, bus suformuotas aiškus ir nedviprasmiškas suvokimas, kad atitinkami duomenys yra įmonės komercinė paslaptis. Svarbu tai, kad pasirinktas būdas leistų vienareikšmiškai nustatyti ir fiksuoti tam tikro asmens žinojimo apie tai, kas yra komercinė paslaptis, faktą. Sąrašas fizine prasme yra tik vienas iš būdų suformuoti asmens žinojimą apie tam tikros informacijos slaptumą, tačiau šis būdas nėra vienintelis. Kuo vertingesnė konkreiti komercinę paslaptį sudaranti informacija, tuo intensyvesni turi būti jos savininko veiksmai šiai informacijai saugoti, kad ši apsauga būtų pripažinta protinga. Protingumo reikalavimas taikomas ne tik teisei, organizacinei, techninei ir kitai apsaugai, bet ir teisėtiems komercinės paslapties atskleidimo bei panaudojimo būdams. Komercinę paslaptį sudaranti informacija yra saugoma ne vien nuo jos įgijimo ar išviešinimo, bet ir nuo jos neteisėto naudojimo. CK 1.116 straipsnio 4 dalyje įstatymų leidėjas atskyrė komercinės paslapties naudojimą nuo komercinės paslapties išviešinimo kaip dvi savarankiškas neteisėtų veiksmų išraiškos formas. Asmenys, kuriems teisinė (sutartinė arba deliktinė) atsakomybė kyla už neteisėtą komercinės paslapties įgijimą, privalo atlyginti nuostolius, kuriuos šiuo atveju sudaro komercinės paslapties savininko patirtos išlaidos sukurti, tobulinti ir naudoti komercinę paslaptį (tiesioginiai nuostoliai) ir negautos pajamos (netiesioginiai nuostoliai). Neteisėtas komercinę paslaptį sudarančios informacijos naudojimas CK 1.116 straipsnio 4 dalies prasme sudaro savarankišką neteisėtą veiksmą. Pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu.

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad darbuotojo veiksmų neteisėtumas kyla iš darbo sutarties, kuriai pasibaigus, išliko darbuotojo įsipareigojimas buvusiam darbdavei saugoti jos komercinės paslaptis. Jis atsako CK 1.116 straipsnio 4 dalies pagrindu. Kadangi tai nėra darbuotojo, atliekančio darbo funkcijas, deliktas, todėl netiesioginė naujojo darbdavio atsakomybė CK 6.264 straipsnio pagrindu negalima. Darbdavio atsakomybė atsiranda savarankiško delikto pagrindu (CK 1.116 straipsnio 4 dalis ir Konkurencijos įstatymo (toliau – KĮ) 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas), t. y. kito ūkio subjekto informacijos, turinčios komercinės paslapties statusą, gavimas iš asmens, neturinčio teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant gauti naudos sau arba padarant žalą šiam ūkio subjektui. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad CK 1.116 straipsnio 4 dalis nuo KĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punkto atibojama pagal subjektus, kuriems taikomos atitinkamos normos – CK 1.116 straipsnio 4 dalis taikoma visiems asmenims, o KĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas – tik ūkio subjektams. Šios teisės normos atskiriamos pagal tikslo konkuruoti egzistavimą arba neegzistavimą – kai jo nėra, taikomas tik CK 1.116 straipsnis, jam esant – ir Konkurencijos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas. Išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad byloje dėl komercinių paslapčių reikia nustatyti, kaip konkrečiai byloje pasireiškė neteisėti veiksmai, t. y. ar neteisėti veiksmai pasireiškė tik kaip

neteisėtas informacijos gavimas, atskleidimas, perdavimas, ar informacija buvo pasinaudota, kokie kiekvieno iš šių veiksmų padariniai. Jeigu įmanoma atskirti, kokius konkrečiai veiksmus kiekvienas iš subjektų atliko, kokia žala kilo dėl kiekvieno iš asmenų neteisėtų veiksmų, kiekvienas asmuo turi atsakyti atitinkama dalimi. Taigi teisinių pasekmių aspektu, pagal bendrąją taisyklę, turi būti taikomas CK 6.5 straipsnyje įtvirtintas principas – dalinė atsakomybė.

Atsižvelgdama į tai, kad pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu, ir į CK 6.237 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens pareigą grąžinti be pagrindo įgytą turtą, išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad už tokių pajamų grąžinimą atsako jas gavęs asmuo. Pareiga grąžinti be pagrindo įgytą turtą yra asmeninė pareiga, tenkanti tik turtą gavusiam asmeniui. Jo atsakomybė negali būti solidari su kitu asmeniu, nes konkreti tokių pajamų suma ir neteisėtas jų gavėjas visai atvejais turi būti nustatyti. Jei dėl gautų pajamų nepagrįstai praturtėja keletas asmenų, jie atsako ta dalimi, kokia praturtėjo. Taigi prievolės dalys nustatomos tokiu būdu: nepagrįsto praturtėjimo suma visuomet priteisiama dalimis, priklausomai nuo kiekvieno asmens gautos naudos, o tais atvejais, kai nepagrįsto praturtėjimo suma nepadengia visos negautų pajamų sumos, skirtumas priteisiamas taikant dalinę atsakomybę, jeigu įmanoma nustatyti prievolės dalis. Jei prievolės dalių nustatyti negalima, šiam skirtumui taikoma solidarioji atsakomybė. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria solidariai iš buvusios darbuotojos ir jos naujojo darbdavio (atsakovų) priteistas žalos atlyginimas, ir dalį žalos priteisė tik iš atsakovės (naujojo darbdavio), o kitą dalį – solidariai iš abiejų atsakovių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016

Viešieji pirkimai

Dėl Viešųjų pirkimų įstatymo 32 straipsnio 5 dalies aiškinimo ir taikymo

Tiekėja prašė panaikinti perkančiosios organizacijos sprendimą atmesti tiekėjos pasiūlymą ir įpareigoti vertinti šį pasiūlymą iš naujo. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl kokio pobūdžio trūkumų tiekėjo kvalifikaciją pagrindžiantys duomenys pripažintini netiksliais ar neišsamiais ir, ar tiekėjas savo iniciatyva gali šiuos duomenis tikslinti. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad tiekėjo kvalifikacijos neatitikties objektyviaja prasme situacijos išskirtinės, išimtinės. Pasiūlymų atmetimas dėl akivaizdžios kvalifikacijos neatitikties galimas tik tuomet, kai pirkėjui nekyla abejonų, kad pardavėjas negalės pateikti jokių kitų savo pajėgumą įrodančių dokumentų (pvz., kai kvalifikaciją liudijantis dokumentas gali būti tik vienas arba kai jis savo esme netaisytinas) arba pateikti nauji dokumentai suponuos pavėluotą kvalifikacijos įgijimą. Aiškus perkančiosios organizacijos įsitikinimas tiekėjo kvalifikacijos neatitiktimi galimas tik jai tinkamai vykdant pareigas pagal Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) 32 straipsnio 5 dalį. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tiekėjui leidžiama pateikti kvalifikaciją pagrindžiantį dokumentą, kurio jis su pasiūlymu nebuvo pateikęs. Dalyviui, kuris pateikė klaidingai suformuluotą kvalifikacijos dokumentą, turėtų būti leidžiama ištaisyti savo ar perkančiosios organizacijos pastebėtus trūkumus, klaidas. Svarbu, kad kvalifikacija būtų įgyta iki galutinio pasiūlymų pateikimo termino. Praėjusių metų finansinio balanso duomenys šį reikalavimą iš principo atitinka. Kasacinis teismas darė išvadą, kad kvalifikacijos duomenų tikslinimo teisės tiekėjas nepraranda ir tais atvejais, kai perkančioji organizacija pažeidžia VPĮ 32 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą pareigą kreiptis į tiekėją.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad jei patikslintuose duomenyse, vertinant jų visumą, tiekėjas neištaisė visų trūkumų ar padarė naujų klaidų, siekiant užtikrinti viešųjų pirkimų procedūrų koncentruotumą, šių santykių dalyvių interesų pusiausvyrą ir nepažeisti *bonus pater familias*

principo, pirkėjui ir pardavėjui netaikytinos VPI 32 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos atitinkamai pareiga ir teisė dar kartą tikslinti ūkio subjekto pajėgumo informaciją. Atsižvelgdamas į tai, kad šioje byloje nustatyta, tikslinant techninę specifikaciją, naujai pateiktuose buhalterinės apskaitos dokumentuose buvo neatitikimai, perkančiosios organizacijos sprendimas atmesti tiekėjos pasiūlymą yra pagrįstas. Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-15-248/2016

Dėl perkančiosios organizacijos pareigos sumokėti tiekėjui skolą pagal teismų pripažintus neteisėtus viešojo paslaugų pirkimo sutarties pakeitimus

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl perkančiosios organizacijos pareigos sumokėti tiekėjui skolą pagal teismų pripažintus neteisėtus viešojo paslaugų pirkimo sutarties pakeitimus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tiekėjos (ieškovės) reikalavimus tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors pareiga gražinti be pagrindo įgytą turtą, kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, apima ir atvejus, kai prievolės įvykdymas nesusijęs su daikto perdavimu, o tik su tam tikrų paslaugų suteikimu (CK 6.237 straipsnio 5 dalis), bet kokiu atveju turi būti nustatyta, kad viena šalis iš kitos be teisinio pagrindo, *inter alia*, pripažinus jų sandorį negaliojančiu *ab initio*, gavo tam tikrą materialią ar nematerialią gėrybę. Kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju nenustatyta, jog perkančioji organizacija pagal niekiniais pripažintus papildomus susitarimus iš ieškovės tokią gėrybę būtų gavusi. Kasacinio teismo vertinimu, perkančioji organizacija iš tiekėjos būtų gavusi (ir teisėtai gavo) sulygtas gatvių tvarkymo paslaugas nepriklausomai nuo papildomų susitarimų egzistavimo *de facto* ir *de jure*, nes tokie šalių sutartiniai santykiai išplaukia iš viešojo pirkimo sąlygų ir vėliau pagal jas sudarytos viešojo paslaugų pirkimo sutarties (toliau – Sutarties). Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad tiekėja ir perkančioji organizacija papildomais susitarimais ne išplėtė iš pradžių sulygtų paslaugų mastą ar susitarė dėl kitų (naujų ar papildomų), tačiau išreiškė valią Sutartyje nurodytų paslaugų apimtį sumažinti. Taigi dėl papildomų susitarimų kontrahentų sulygtų paslaugų turinys iš esmės nepasikeitė, jų apimtis ne padidėjo, o, priešingai, – sumažėjo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo šalys pripažino, kad nors papildomais susitarimais buvo sumažinta tam tikrų paslaugų apimtis, bet *de facto* tiekėja ir toliau gatves tvarkė, atsižvelgdama į Sutarties pradinės versijos nuostatas. Atsižvelgdamas į tai kas išdėstyta, kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo konstatuoti, jog pagal papildomus susitarimus, pripažintus niekiniais sandoriais, perkančioji organizacija be teisinio pagrindo būtų gavusi paslaugas, dėl ko tiekėja galėtų reikalauti gražinti jų piniginių ekvivalentą (CK 6.240 straipsnio 4 dalis).

Kasacinis teismas taip pat sprendė dėl tiekėjos teisėto lūkesčio gauti papildomą atlygį pagal viešojo pirkimo sutartį, kai joje neperkeltos visos viešojo pirkimo sąlygos. Kasacinis teismas sprendė, kad dėl to byloje nustatytos aplinkybės dėl Sutartyje neįtvirtinto kainos keitimo, atsižvelgiant į pasikeitusius mokesčius (VPI 15 straipsnio 6 dalies 5 punktą), perkančioji organizacija akivaizdžiai atliko neteisėtus veiksmus, dėl kurių tiekėja galėtų tikėtis tam tikro dydžio atlygio. Vis dėlto konkurso nuostata dėl rinkos kainų pasikeitimo nėra aiški bent jau ta prasme, kad ji gali būti aiškinama įvairiai, todėl tiekėjos lūkestis dėl šios nuostatos nėra (negali būti) stiprus ir teismo ginamas. Kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo dalis, kuriomis tiekėjos reikalavimai tenkinti ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30-378/2016

Dėl tiekėjo pateiktos informacijos pripažinimo melaginga, jo galimybes pakeisti „išorinį“ specialistą (kvazisubrangovą) po pasiūlymo pateikimo bei tiekėjo pasiūlymo atmetimo pagrindu

Ieškovės (tiekėjos) prašė pripažinti negaliojančiu perkančiosios organizacijos (atsakovės) sprendimą atmesti ieškovių pasiūlymą ir įpareigoti vertinti šį pasiūlymą iš naujo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Aiškindamas Statybos įstatymo 2 straipsnio 50 dalyje nurodytą statinio statybos vadovo sąvoką, kasacinis teismas konstatavo, kad statinio statybos vadovas gali būti skiriamas tik rangovo (kuris įgyvendina visą statybos projektą nuo statybos pradžios iki pabaigos), bet ne subrangovo (subjekto, atliekančio dalį statybos projektą sudarančių darbų). Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad galiojančiame teisiniame reguliavime nenustatyta, jog statinio statybos vadovu gali būti tik rangovo bendrovėje dirbantys asmenys. Tai gali būti ir darbuotojai, paskirti rangovo iš kitų įmonių, kad ir subrangovų (Statybos įstatymo 15 straipsnio 6 dalies 1 punktą).

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymą (toliau – VPI) informacija gali būti pripažinta melaginga tik tuo atveju, jeigu jos atitiktis tiesai patikra nereikalauja papildomo teisinio aiškinimo. Kasacinis teismas išaiškino, kad melagingos informacijos samprata, taikoma VPI prasme, neapima galimų tiekėjo atliktos teisinės kvalifikacijos klaidų. Šias klaidas privalo pastebėti perkančioji organizacija pasiūlymų vertinimo metu, o pastebėjusi – spręsti dėl tiekėjo kvalifikacijos atitikties pirkimo dokumentuose nustatytiems reikalavimams, o ne atmesti pasiūlymą remdamasi melagingos informacijos pateikimu. Kadangi šioje byloje nenustatyta aplinkybių, kurios leistų teigti, kad tiekėjų pateikta informacija apie tiekėjų pasitelkiamo trečiojo asmens darbą jo gyvenimo aprašyme minėtuose projektuose yra melaginga (kad jis iš tikrųjų šiuose projektuose iš viso nedalyvavo ir nedirbo kaip subrangovės darbuotojas), kasacinis teismas darė išvadą, jog tiekėjų pateikti dokumentai apie nurodyto asmens patirtį yra neišsamūs, nepatikslinti iki galo, tačiau – nepakankami, siekiant konstatuoti ieškovių pateiktos informacijos melagingumą.

Kasacinis teismas, laikydamasis pozicijos, kad tiekėjas turi prisiimti visą riziką už pasiūlyme nurodytus trečiuosius asmenis, kurių kvalifikacija remiasi, taip pat išaiškino, kad tiekėjo pasiūlyme nurodytas specialistas, atitinkantis perkančiosios organizacijos nustatytus kvalifikacijos reikalavimus, atsisakęs savo įsipareigojimo tiekėjui, kurio pagrindu tiekėjas įgijo teisę remtis šio asmens kvalifikacija, negali būti pakeistas į kitą pirminiame pasiūlyme nurodytą specialistą, atitinkantį kvalifikacijos reikalavimus, pasibaigus pasiūlymo pateikimo terminui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, jeigu pasibaigus pasiūlymo pateikimo terminui perkančioji organizacija būtų leidusi pakeisti pasiūlyme nurodytą specialistą kitu specialistu, būtų buvęs pažeistas tiekėjų lygiateisiškumo principas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą pasiūlymų atmetimo pagrindai, įtvirtinti VPI 33 straipsnio 2 dalies 7 punkte (tiekėjas apie nustatytus reikalavimus atitikimą yra pateikęs melagingą informaciją) ir 39 straipsnio 2 dalies 1 punkte (tiekėjo neatitiktimi kvalifikacijos reikalavimams), negali būti taikomi kartu. Tuo atveju, jeigu tiekėjas pateikia melagingą informaciją, o perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose įtvirtino atitinkamą pasiūlymų atmetimo pagrindą, pasiūlymas toliau nevertinamas ir turi būti atmestas. Atsižvelgdamas į tai, kad perkančioji organizacija ginčijamą sprendimą grindė abiem nurodytais pagrindais, iš kurių bylos nagrinėjimo metu pasitvirtino tik vienas (tiekėjo neatitiktis kvalifikacijos reikalavimams), kasacinis teismas sprendė, kad sprendimas neteisėtas iš dalies – t. y. ta apimtimi, kuria jis grindžiamas teismo nenustatytais aplinkybėmis (informacijos melagingumu), tačiau tai savaime nesudaro pagrindo jį panaikinti. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-969/2016

Civilinio proceso teisė

Dėl civilinės bylos pagal ieškinį dėl piniginės prievolės įvykdymo teisingumo

Ieškovė, atstovaujama bankroto administratoriaus, kreipėsi į teismą, prašydama iš atsakovės Danijos Karalystės įmonės priteisti skolą, susidariusią atsakovei iš ieškovės nupirkus ilgalaikį turtą ir nesumokėjus kainos. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad ieškinys yra kilęs iš bankroto bylos, taigi ši byla nelaikytina civiline ar komercine, todėl teisingumas nustatytinas pagal Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 3 punktą (pagal bankrutuojančios įmonės buveinės vietą). Apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad byloje 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – ir „Briuselis I“) išimtis bankroto byloms netaikytina, o ieškinys teisingas Lietuvos teismams vadovaujantis reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 1 dalies a papunkčiu (byla dėl sutarties gali būti iškelta prievolės vykdymo vietos teisme).

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovės reikalavimas patenka į „civilinių ir komercinių“ bylų sąvoką, todėl nagrinėjamoje byloje jurisdikcija nustatoma pagal reglamente „Briuselis I“ įtvirtintas taisykles. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad šioje byloje nustatyta, jog atsakovės įsiskolinimas susidarė pirkimo–pardavimo sandorio pagrindu, ir sprendė, kad jurisdikciją turintis teismas turi būti nustatomas remiantis pirkimo–pardavimo sutartims taikomomis taisyklėmis, t. y. pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punkto b papunkčio pirmąją įtrauką. Asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys kitoje valstybėje narėje byloje, kylančiose iš pardavimo sutarčių, gali būti pareikštas valstybėje narėje, į kurią prekės buvo arba turėtų būti pristatytos. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo praktikoje yra išaiškinęs, kad pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punkto b papunktį sutarties šalys naudojami autonomija nustatydamos prekių pristatymo vietą. Reglamento 5 straipsnio 1 punkto b papunktyje esanti frazė „jeigu nesusitariama kitaip“ reiškia, kad šios nuostatos taikymo tikslais šalys gali susitarti dėl prievolės vykdymo vietos. Be to, remiantis reglamento 5 straipsnio 1 punkto b papunkčio pirma įtrauka, kurioje vartojama formuluotė „pagal sutartį“, prekių pristatymo vieta iš principo yra šalių sutartyje nustatyta vieta. Jeigu pagal sutarties nuostatas ir nesiremiant sutarčiai taikytina materialioji teise pristatymo vietos nustatyti neįmanoma, ši vieta yra fizinio prekių perdavimo, kuriuo pirkėjas įgijo ar turėjo įgyti teisę faktiškai disponuoti šiomis prekėmis galutiniame pardavimo sandorio paskirties taške, vieta. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas darė išvadą, kad aptariamoms bylos atveju sprendžiant dėl jurisdikciją pagrindžiančios vykdymo vietos, lemiamą reikšmę turi fizinio prekių perdavimo vykdant sutartį vietos nustatymas. Tai galėtų būti galutinė prekių pristatymo paskirties vieta, kurioje pirkėjas asmeniškai pasiėmė prekes iš pardavėjo. Remdamasis nurodytais argumentais ir pažymėjęs, kad, nenustačius prekių perdavimo vietos, nėra galimybės atsakyti į klausimą, ar byla teisinga ją nagrinėjusiam ir sprendimą už akių priėmusiam teismui, kasacinis teismas grąžino bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-25-695/2016

Dėl teisės normų, reglamentuojančių termino pateikti sutikimą perimti iš varžytynių neparduotą turtą pratęsimą, aiškinimo ir taikymo

Pareiškėja prašė panaikinti antstolio patvarkymą, kuriuo atnaujintas terminas išieškotojui pateikti sutikimą perimti iš varžytynių neparduotą hipoteka įkeistą turtą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad CPK 719 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reglamentavimas, jog, paskelbęs varžytynes neįvykusiomis, antstolis pasiūlo išieškotojui paimti neparduotą iš varžytynių turtą ir nustato terminą, per kurį išieškotojas turi raštu antstoliui pranešti apie savo sutikimą paimti turtą, negali būti suprantamas kaip suteikiantis antstoliui neribotą teisę spręsti dėl šio termino trukmės. Nustatydamas terminą sutikimui dėl turto perėmimo, antstolis turi atsižvelgti į tai, kad, kreditoriui nepateikus atsakymo arba atsisakius perimti turtą, jis privalės paskelbti antrąsias varžytynes ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo pirmųjų varžytynių paskelbimo neįvykusiomis (CPK 721 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas suformulavo šią teisės

aiškinimo taisyklę: antstolio CPK 719 straipsnio pagrindu kreditoriui nustatytas terminas sutikimui dėl turto perėmimo pareikšti negali būti ilgesnis nei vienas mėnuo, skaičiuojant nuo varžytynių paskelbimo neįvykusiomis dienos. Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad CPK 78 straipsnio norma, nustatanti teismo teisę atnaujinti praleistą terminą, negali būti taikoma pagal analogiją vykdymo procese tokią teisę suteikiant antstoliui. Kadangi specialiosios CPK nuostatos negali būti taikomos pagal analogiją, o normose, reglamentuojančiose termino sutikimui paimti turtą nustatymą, šio termino pratęsimo galimybė nenustatyta, kasacinis teismas darė išvadą, kad pagal galiojantį teisinį reguliavimą antstolio kreditoriui nustatytas terminas sutikimui paimti iš varžytynių neparduotą turtą negali būti pratęsiamas. Antstolis esant pagrindams gali nustatyti naują terminą, bet termino pabaiga turi būti ne vėlesnė nei įstatyme įtvirtinta antrųjų varžytynių paskelbimo diena. Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjos skundžiamu antstolio patvarkymu terminas buvo pratęstas ilgiau nei vienas mėnuo nuo varžytynių paskelbimo neįvykusiomis dienos, kasacinis teismas pripažino šią antstolio patvarkymo dalį neteisėta, bylą nagrinėjusių teismų nutartis panaikino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-139-706/2016

Draudimo teisė

Dėl draudiko pareigos įrodyti aplinkybes, atleidžiančias jį nuo draudimo išmokos mokėjimo ar suteikiančias teisę sumažinti draudimo išmoką

Draudikė, atsisakydama bankui (naudos gavėjui pagal draudimo sutartį) išmokėti dalį draudimo išmokos, rėmėsi Būsto kredito draudimo taisyklių Nr. 004 8.1 punktu, teigdama, kad dalis pagal kredito sutartį gautų lėšų, trečiųjų asmenų gautų būsto remontui, buvo panaudota ne pagal šią paskirtį, todėl konstatavo nedraudžiamąjį įvykį. Tarp šalių kilo ginčas, kokius konkrečiai įrodymus bankas turėjo pateikti draudikei tam, kad ši galėtų spręsti, jog tretiesiems asmenims suteiktas kreditas buvo panaudotas pagal paskirtį – buto apdailai atlikti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad draudikės pateiktos nekilnojamojo turto vertinimo ataskaitos patvirtina ginčo buto remonto darbų atlikimo faktą, nes jose nustatytas turto vertės padidėjimas atsižvelgiant į bute atliktus remonto darbus.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal draudimo sutarties pasirašymo metu galiojusią Draudimo įstatymo 82 straipsnio, reglamentuojančio draudimo išmokos mokėjimą, 1 dalį (įstatymo redakcijoje, galiojančioje nuo 2016 m. sausio 1 d., – 98 straipsnio 1 dalis) draudimo sutartyje privalo būti nurodytas dokumentų, pateiktinų draudikui, sąrašas. Pastarosios nuostatos paskirtis – išviešinti draudiko poziciją draudėjui, kitiems suinteresuotiems asmenims, kokius dokumentus jis laikys reikšmingais sprendžiant dėl draudimo išmokos mokėjimo, informuoti draudėją apie tai, kokius dokumentus šis turi turėti, rinkti ir išsaugoti tam, kad įvykus draudimo rizikai galėtų pateikti draudikui, pagrįsdamas draudžiamojo įvykio aplinkybes ir pasekmes, išvengti netikėto (siurprizinio) draudiko elgesio. Kasacinis teismas nurodė, kad tai, jog draudikės ir trečiojo asmens pasirašytame draudimo liudijime, Būsto kredito draudimo taisyklėse Nr. 004 nėra detalizuota, kokie konkrečiai dokumentai pateiktini draudikui pagrindžiant, kad būsto kredito lėšos buvo panaudotos pagal paskirtį, suteikia pagrindą konstatuoti, kad ginčo atveju draudikas nesilaikė imperatyvaus reikalavimo, jog draudimo sutartyje privalo būti nurodyta, kokie dokumentai yra pateiktini draudikui. Kadangi Būsto kredito draudimo taisyklės Nr. 004, draudimo liudijimas yra parengti draudikės, kasacinis teismas sprendė, kad ji, šiuose dokumentuose apskritai neįvardijusi jokių konkrečių jai, sprendžiant dėl draudimo išmokos mokėjimo, pateiktinų dokumentų, negali reikalauti, kad fakto dėl būsto kredito lėšų panaudojimo pagal paskirtį egzistavimas būtų draudėjo ir (arba) naudos gavėjo patvirtinamas tik tam tikrais konkrečiais dokumentais, kurių draudimo sutartimi draudėjas nebuvo įsipareigojęs turėti, rinkti ir išsaugoti. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad draudikė neturėjo teisės draudžiamojo

įvykio atveju savo nuožiūra nustatyti papildomų reikalavimų dokumentams ar kitiems įrodymams arba teikti nepagrįstą pirmenybę vieniems įrodymams prieš kitus, taip siekdama pagrįsti atsisakymą išmokėti visą draudimo išmoką. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-34-701/2016

Dėl socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios socialinio draudimo išmokas sveikatos sužalojimo atveju, regreso teisės į draudikų biurą

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama, ar draudikų biuras turi pareigą atsakyti pagal socialinio draudimo įstaigos, išmokėjusios socialinio draudimo išmokas sveikatos sužalojimo atveju, pareikštą regresinį reikalavimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad draudikų biuras turi pareigą socialinei draudimo įstaigai atlyginti žalą

Kasacinis teismas konstatavo, kad iš įstatymų kilusi socialinio draudimo įstaigos regreso teisė neapima atgręžtinio reikalavimo teisės į draudikų biurą ir tokiu (kaip apžvelgiamos bylos) atveju, kai šis išmoką nukentėjusiam trečiajam asmeniui turi mokėti Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 17 straipsnio 1 dalies 3 punkto (atsakingam draudikui yra iškelta bankroto byla) pagrindu, nes nei TPVCAPDĮ 19 straipsnio 10 dalyje, nei CK 6.290 straipsnio 3 dalyje tokia socialinio draudimo įstaigos teisė nenustatyta. Pagal TPVCAPDĮ 19 straipsnio 10 dalies nuostatas socialinio draudimo įstaiga, išmokėjusi socialinio draudimo išmokas sveikatos sužalojimo atveju, savo regresinį reikalavimą gali nukreipti tik į atsakingą draudiką arba, jei tokio nėra, į žalą padariusį asmenį, bet ne į draudikų biurą. Šios TPVCAPDĮ nuostatos atitinka 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo preambulės 49 konstatuojamojoje dalyje įtvirtintas nuostatas, kad juridiniams asmenims, kurie pagal įstatymą perima nukentėjusiosios šalies teisę pateikti reikalavimus atlyginti žalą eismo įvykį sukėlusiam asmeniui arba jo draudimo įmonei, neturėtų būti suteikta teisė pateikti atitinkamus reikalavimus žalos atlyginimo įstaigai. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinių sprendimų dalis, kuriomis tenkintas ieškinys, pareikštas atsakovui – draudikų biurui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101-701/2016

Dėl teisės normų, reglamentuojančių nukentėjusio eismo įvykyje asmens pretenziją dėl padarytos žalos, termino pareikšti pretenziją atsakingam draudikui skaičiavimą ir praleidimo pasekmes, ieškinio senaties terminą nukentėjusiam eismo įvykyje asmeniui kreiptis į teismą ir šio termino pradžios nustatymą, eismo įvykio kaltininko atsakomybę nukentėjusio asmens draudikui, reiškiančiam subrogacinį reikalavimą, aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje draudikas, išmokėjęs draudimo išmoką eismo įvykyje nukentėjusiam asmeniui, reiškė subrogacinį reikalavimą eismo įvykio kaltininkui ir jo civilinę atsakomybę apdraudusiam draudikui, kad šie solidariai atlygintų žalą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – ir TPVCAPDĮ) 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nukentėjusiojo (trečiojo asmens pagal draudimo sutartį) teisė gauti draudimo išmoką iš draudiko reiškia, jog jis TPVCAPDĮ 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka turi pateikti pretenziją atsakingam draudikui ar jo atstovui dėl padarytos žalos tam, kad gautų informaciją iš atsakingo draudiko (jo atstovo), ar šis sutinka ar atsisako vykdyti sutartinę prievolę – išmokėti

draudimo išmoką nukentėjusiajam (trečiajam asmeniui), ir atitinkamai galėtų spręsti, ar jo materialioji subjektinė teisė į draudimo išmoką ir jo TPVCAPDĮ saugomas interesas yra pažeisti. TPVCAPDĮ 13 straipsnio 1 dalies nuostata dėl pretenzijos pateikimo tiesiogiai draudikui negali būti aiškinama kaip ikiteisminė privaloma pažeistos teisės gynimo stadija, nes kol nėra atsakymo iš draudiko, kad jis atsisako vykdyti sutartinę prievolę, nėra pagrindo konstatuoti nukentėjusio asmens subjektinės teisės į draudimo išmoką pažeidimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad TPVCAPDĮ 16 straipsnio 4 dalyje nustatyti pretenzijos pareiškimo atsakingam draudikui mokėti išmoką terminai, bet ne ieškinio senaties terminai kreiptis į teismą dėl pažeistos teisės gynbos. Nustatyto vienerių metų pretenzijos pareiškimo termino praleidimas nelemia nukentėjusio trečiojo asmens materialiosios subjektinės teisės, t. y. teisės gauti žalos atlyginimą, tarp jų – ir draudimo išmokos forma, pasibaigimo. Atsakingas draudikas net ir tokiu atveju, kai nukentėjęs trečiasis asmuo pareiškia pretenziją praleidęs vienerių metų terminą, neturi teisės atsisakyti išmokėti draudimo išmoką nukentėjusiam trečiajam asmeniui tuo pagrindu, kad praleistas šis terminas, nes toks atsisakymo mokėti išmoką pagrindas TPVCAPDĮ nenustatytas. Kasacinis teismas išaiškino, kad kai nukentėjęs trečiasis asmuo pavėluoto pareikšti atsakingam draudikui pretenziją per įstatyme nustatytą vienerių metų terminą, šis turi teisę sumažinti mokėtiną draudimo išmoką tik tais atvejais, kai tam yra TPVCAPDĮ 19 straipsnio 5 dalyje nustatytas pagrindas, t. y. kai pavėluotas pretenzijos pareiškimas turėjo įtakos žalos padarymo aplinkybių tyrimui ar padidino žalą. Jei tokių pasekmių neatsiranda, vien tuo pagrindu, kad pretenzija buvo pareikšta praleidus vienerių metų terminą, atsakingas draudikas negali atsisakyti mokėti draudimo išmoką ar ją sumažinti.

Kasacinis teismas taip pat suformulavo šią teisės taikymo taisyklę: kai atsakingas draudikas pažeidžia TPVCAPDĮ 19 straipsnio 1 dalyje nustatytą 30 dienų terminą arba TPVCAPDĮ 19 straipsnio 2 dalyje nurodytu atveju – 3 mėnesių terminą išmokėti draudimo išmoką, t. y. nepriima jokie sprendimo ir (ar) nukentėjęs trečiasis asmuo negauna atsakingo draudiko atsakymo į pretenziją, praėjus nustatytam terminui pradedamas skaičiuoti vienerių metų ieškinio senaties terminas nukentėjusiam asmeniui kreiptis į teismą dėl, jo manymu, pažeistos teisės gauti draudimo išmoką (jos dalį). Šis terminas skaičiuojamas ta pačia tvarka, jeigu gaunamas atsakymas iš draudiko, bet netenkinama pretenzija ar ji tenkinama iš dalies, tačiau nukentėjęs asmuo su tokiu atsakymu nesutinka. Kasacinis teismas išaiškino, kad draudikas, įgyvendindamas perimtą teisę iš savo draudėjo, negali įgyti daugiau teisių nei turėjo jo draudėjas. Sprendžiant dėl pretenzijos pateikimo termino praleidimo, ieškinio senaties termino pradžios skaičiavimo nukentėjusio asmens draudikui, atlyginusiam jam patirtą žalą ir įstojusiam į pradinio kreditoriaus vietą, bei reiškiančiam subrogacinį reikalavimą atsakingam draudikui taikytinos tos pačios taisyklės kaip ir pradiniam kreditoriui (nukentėjusiam trečiajam asmeniui).

Kasacinis teismas papildomai išaiškino, kad civilinės atsakomybės draudiko ir žalą padariusio asmens solidarioji prievolė atlyginti žalą TPVCAPDĮ nenustatyta. Tuo atveju, kai kaltininko civilinę atsakomybę apdraudęs draudikas atlygina tik dalį nukentėjusiojo draudikui jo išmokėtos draudimo išmokos, nes ši viršija kaltininko TPVCAPD sutartyje ir įstatyme nustatytas maksimalias turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo ribas, nukentėjusio asmens draudikas įgis teisę reikalauti iš kaltininko atlyginti tik tą draudimo išmokos dalį, kuri viršija draudimo sutartyje ir įstatyme nustatytą draudimo sumą. Eismo įvykio kaltininkas (draudėjas) turėtų būti įtraukiamas į procesą dalyvaujančiu byloje asmeniu, nes bylos nagrinėjimo metu gali kilti jo atsakomybės dėl išmokėtos draudimo išmokos, viršijančios kaltininko TPVCAPD sutartyje ir įstatyme nustatytas maksimalias turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo ribas, klausimas.

Remdamasis nurodytais išaiškinimais, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus panaikino ir perdavė bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-43-706/2016

Statybų teisė

Dėl galimybės įrengti automobilių aikštelę žemės sklype, kuriame nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos (elektros tinklų apsaugos zonoje)

Ieškovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – inspekcija) prašė teismo pripažinti negaliojančiu Vilniaus miesto savivaldybės administracijos išduotą rašytinį pritarimą projektui įrengti automobilių aikštelę (toliau – ir rašytinis pritarimas). Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl savivaldybės administracijos teisės pritari automobilių aikštelės suprojektavimui ir įrengimui elektros tinklų apsaugos zonoje. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad, vertinant ginčijamo statybą leidžiančio dokumento (rašytinio savivaldybės administracijos pritarimo projektui įrengti automobilių aikštelę elektros apsaugos zonoje) teisėtumą, taikytinos imperatyviosios Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 343 patvirtintų Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų 21.1 punkto ir Elektros tinklų apsaugos taisyklių, patvirtintų energetikos ministro 2010 m. kovo 29 d. įsakymu, 19.3 punkto normos. Kadangi nurodytose normose besąlygiškai draudžiama elektros apsaugos zonoje statyti visų rūšių mašinų aikštelės, tai Vilniaus miesto savivaldybės administracijos 2013 m. rugpjūčio 8 d. rašytinis pritarimas projektui negali būti pripažintas teisėtu ir galiojančiu. Aplinkybė, kad trečiasis asmuo AB „Lesto“ vykstant ginčams dėl automobilių aikštelės statybos teisėtumo įrengimo raštu pritarė vykdomiems darbams, t. y. 2013 m. lapkričio 15 d. pasirašė susitarimą su 898-ąja daugiabučių namų savininkų bendrija, nepaneigia imperatyviųjų normų taikymo. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-969/2016

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl teisės normų, reglamentuojančių autorių išimtinės turtinės teisės viešai rodyti kūrinius perdavimą ir atlyginimą už kūrinių viešą rodymą, aiškinimo ir taikymo

Ieškovė prašė įpareigoti atsakoves viešai nerodyti Grūto parke komerciniais tikslais autorių kūrinių ir (ar) jų kopijų, nesudarius licencinės sutarties, bei priteisti kompensaciją už jų viešą rodymą. Ieškovės nuomone, viešo rodymo teisė atsakovėms nebuvo perduota, nes tokia teisė teisių perdavimo metu nebuvo reglamentuota ir kūrinių autoriai nesuteikė teisės užsakovei (Kultūros ministerijai) perduoti jų sukurtus kūrinius kitiems asmenims naudoti ir statyti kitose vietose, nei jie buvo sukurti stovėti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė reikalavimus dėl įpareigojimo viešai nerodyti autorių kūrinių, nesudarius licencinės sutarties, ir kompensacijos už viešą kūrinių rodymą priteisimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad sovietmečiu sukurtiems ginčo kūriniams taikoma autorių teisių apsauga, t. y. kad tai yra autorių teisių objektai. Sistemiškai vertindamas ginčo kūrinių sukūrimo metu galiojusias teisės normas, kasacinis teismas darė išvadą, kad viešo išstatymo teisė buvo suprantama kaip viena turtinių autoriaus, turtinių teisių į kūrinius turėtojo ar operatyviojo tvarkymo teisės turėtojo, teisių. Pakeitus teisinį reguliavimą ir autorių teisių reglamentavimą iš CK normų perkėlus į atskirą įstatymą, Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ir ATGTĮ) 15 straipsnio 1 dalyje išsamiai išvardytos turtinės autoriaus teisės, tarp jų – viešo rodymo teisė (teisė viešai rodyti kūrinių originalą ar kopijas) (ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalies 6 punktą). Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog šiuo atveju kalbama apie klasikinį kūrinių panaudojimo būdą, iš esmės egzistavusį ir autorinių sutarčių sudarymo metu – kūrinių viešo rodymo („išstatymo“) teisę. Apeliacinės instancijos teismas taip pat konstatavo, kad

byloje pateiktose autorinėse sutartyse nėra nurodoma konkreti vieta, kurioje bus išstatytas atitinkamas autoriaus kūrinys; ginčo kūrinių autoriams buvo sumokėtas autorinis atlyginimas už kūrinio (kūrinių) perdavimą užsakovo nuosavybėn autorinių sutarčių pagrindu. Dėl to kasacinis teismas pripažino pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvada, kad visos skulptūros buvo skirtos viešai išstatyti, tačiau neįrodyta, jog išstatyti numatyta konkrečiose vietose (aikštėse, skveruose, parkuose, kt.), todėl vėlesnis jų perkėlimas nevertintinas kaip autorinių sutarčių nuostatų pažeidimas (CPK 178 straipsnis). Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, jog atsakovė, teisės aktų ir panaudos sutarčių pagrindu perėmusi laikinai neatlygintinai naudoti nuolatinėje ekspozicijoje autorių kūrinius, įgyvendina valstybės, t. y. turtinių teisių į kūrinius turėtojos jai perduotą autoriaus turtinę kūrinio išstatymo teisę, todėl pagrįstai atmetė reikalavimus dėl autorių viešo rodymo teisės pažeidimo ir žalos (kompensacijos) už naudojimąsi šiomis teisėmis sumokėjimo. Tokia apeliacinės instancijos teismo išvada atitinka ir teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principus (CK 1.5 straipsnis). Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinių sprendimų dalis dėl nurodytų reikalavimų paliko nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-104-684/2016